

MALÉ ZÁZRAKY

PŘÍBĚHY ZDRAVOTNÍCH KLAUNŮ

ÚVODNÍ SLOVO Rolanda Villazóna

Již mnoho let jsem vášnivým ambasadorem Zdravotního klauna. Tak často, jak mi povinnosti dovolí, doprovázím pod klaunským jménem „Dr. Rollo“ klauny při jejich radostných návštěvách nemocnic. Opakovaně se tak stávám svědkem skvělé práce, kterou odvádějí.

Zdravotní klauni dokáží proměnit slzy ve smích. Vnášejí do nemocničních pokojů štěstí a barevnost. Jako zářivá duha dovedou přenést nemocné do světa plného barev, pohybu, světla a svobody. A jejich poezie se ve vzduchu vznáší i dlouho po jejich odchodu.

Chtěl bych zdůraznit, že Zdravotní klauni nejsou jen zdrojem zábavy – nesmírně důležitá je i psychosociální podpora poskytovaná lidem, kteří se ocitli v obtížné situaci. Díky Zdravotním klaunům můžeme i v době nemoci a obav pocítit záblesk štěstí a radosti. A každý z nás bez ohledu na věk by měl vědět, že smát se nejen můžeme, ale dokonce bychom měli, a to zejména v těžkých chvílích. Smích je naší součástí!

Často jsem byl svědkem práce Zdravotních klaunů, a proto vím, co dokáží. Dojemné okamžiky podobné těm, o kterých pojednává tato kniha, jsou mi důvěrně známé.

Jsem hrdý na to, že mohu být jedním z nich.

*Rolando Villazón,
tenorista, dirigent, spisovatel,
ambasador RED NOSES Clowndoctors International,
neziskové organizace s mezinárodní působností,
které je Zdravotní klaun, o.p.s., nedílnou součástí.*

PŘEDMLUVA

Zdravotní péči si většinou s radostí a smíchem nespojujeme. Mohlo by se tedy zdát, že každý úsměv nebo smích v nemocnici je malým zázrakem sám o sobě. Shromáždit popisy všech úsměvů by však vyústilo v knihu nepředstavitelných rozměrů. To, co následuje, je tedy sbírka skutečně mimořádných setkání. Všechno jsou to pravdivé příběhy a každý z nich je skutečným malým zázrakem. Zdravotním klaunům se často přihodí, že jsou požádáni, aby pomohli chronicky nemocnému pacientovi po léčbě oslavit doma narozeniny, aby byli přítomni, až se pacient probudí po operaci, aby odvrátili pacientovu pozornost od nepříjemného lékařského zákroku a dokonce, aby byli přítomni v okamžiku, kdy pacient umírá. Naše práce je proto plná emotivních zážitků. I proto věnujeme tolik péče jejich vzdělávání a přípravě, i proto pro ně i poté, kdy začnou chodit na pravidelné návštěvy, organizujeme pravidelné psychologické supervize. Jsme však stále příjemně překvapováni, jaký vliv má naše přítomnost na desítky tisíc vážně nemocných dětí, které každoročně navštívíme.

Práci Zdravotního klauna vnímám jako doplněk k procesu uzdravování, k úžasné práci zdejších zdravotnických odborníků. Nemocnice a pracovníci ve zdravotnictví se ale přirozeně soustředí na nemoc. Těžištěm naší práce je smích a radost ze života. Náš vztah k nemocničnímu prostředí, k personálu a konečně i k pacientům samotným se tak od toho obvyklého značně liší. To je možná důvod, proč se události, jaké nejsou v nemocničním prostředí zrovna běžné, často dějí právě v naší přítomnosti a my se tak stáváme svědky mnoha kouzelných chvil. Sám jsem za ta dlouhá léta, která jsem této práci věnoval, mnohokrát cítil silné pohnutí. A jsem moc rád, že se teď mohu o tyto malé zázraky podělit s vámi.

*Gary A. Edwards,
zakladatel Zdravotního klauna*

PTÁČEK POD POSTELÍ

„... a pak tu máme ještě Martinu v pokoji číslo čtyři,“ říká mi, „ale ta už je v posledních fázích nemoci a selhávají jí tělesné funkce. Už ani nevidí a navštívit ji bude asi zbytečné.“

Mluvím se sloužícím doktorem na dětském onkologickém oddělení. Získávám informace o pacientech před začátkem návštěvy. Jsme v jeho maličké kanceláři hned u chodby na jednotce intenzivní péče.

Přikývnu a podívám se na tašku s kostýmem, kterou držím v ruce. „Nevadilo by vám, kdybych ji přeci jen zkusil navštívit?“ ptám se a znovu zdvihám oči, abych se potkal s jeho pohledem.

„Vůbec ne, jen to zkuste,“ říká klidně. V jeho hlase není ani stopa po nedůvěře. Práci Zdravotního klauna zná a respektuje.

Převlékám se do kostýmu a začínám návštěvu – pokoj číslo 4 si nechávám na konec. Čtyřka je uprostřed chodby, takže během návštěvy několikrát projdu kolem. Přemýšlím, co pro Martinu udělat, a nakonec se rozhoduji, že když nevidí, založím svou návštěvu na zvuku. To nebude problém. Nevidomé pacienty jsem předtím navštívil už mnohokrát.

Uplynulo několik hodin a návštěva je téměř u konce. Stojím před Martininými dveřmi a jemně klepu. Bez odezvy. Pootevřu dveře a nahlížím dovnitř. Ptám se: „Smím dál?“

Martinina maminka sedí na židli vedle postele, prsty jí nervózně hrají, je očividně rozrušená. Martina, devítiletá, hubená, křehká dívka bez vlasů leží v posteli na zádech a slepě zírá do stropu.

„Ano,“ zamumlá její matka a rychle se na mě podívá. Kruhy pod očima prozrazují, že dlouho nespala. Probděla spoustu času u lůžka bez sebemenší naděje. Její dcera umírá.

Zdravím Martinu, představuji se svým klaunským hlasem a hned začínám s pískáním, které napodobuje pípaní malého ptáčka. „Ale, copak to je?“ ptám se a ta otázka patří Martině. „Ty máš pod postelí ptáčka?“

Martina se usměje. Její matka se na mě překvapeně podívá.

Nepochybuji, že ač nevidomá, dokáže Martina podle zvuku uhádnout můj pohyb, a tak se ohýbám a sahám pod postel. Přitom zatleskám prsty jedné ruky o dlaň té druhé.

„Mám ho!“ volám. „Chceš si ho poslechnout?“

Martina se znovu usmívá, a aby potvrdila svůj zájem, dodává: „Mhm.“ Oba víme, že je to hra. Myslím, že z celého pokoje je nejvíc překvapená Martinina maminka, která pořád ještě nechápe, co se vlastně děje. Musí pro ni být těžké vymanit se ze sklíčenosti, dorážející ze všech stran. Říkám si, že pro Martinu je naopak osvěžující a zábavné moci být zase normálním dítětem, které si hraje.

Přikládám dlaně svírající „ptáčka“ k Martinině uchu a skláním se až k ní, abych přidal zapípání. Martinin úsměv je teď ještě větší. Maminčino překvapení střídá úžas.

„Co s ním mám udělat?“ ptám se Martiny a řeč je samozřejmě o imaginárním ptáčkovi v mých dlaních. „Pustit ho z okna?“ Pauza na reakci. „Možná bych ti ho měl prostě vrátit pod postel, abys tu měla kamaráda...“ Je to otázka, na kterou Martina odpoví souhlasně a zahihňá se.

Zahraji vracení ptáčka zpátky pod postel a přidám ještě trochu ptačího zpěvu na závěr té naší hry. Beru do rukou ukulele a pouštím se do písničky o ptáčkovi, který bydlí pod postelí, a zapojuji do textu Martinino jméno, aby byla písnička patřičně aktuální.

Teď už se Martina směje nahlas a její maminka se usmívá. Ukončím písničku, ale pokračuji v hudbě, rozloučím se a pomalu se sunu ze dveří. Martinina maminka mi je v patách, děkuje a snaží se mi dát peníze – jenže ten smích, který si odnáším z jejich pokoje, je něco, co si za žádné peníze nekoupím. Když peníze odmítnu, bere mě maminka za ruku a několikrát mi děkuje. Sám nevím, jestli ta návštěva byla pro Martinu nebo spíš pro její maminku. Nejspíš pro obě.

Dva týdny nato se vracím do té samé nemocnice a zrovna se chystám na další návštěvu, když v chodbě narazím na známého doktora. „Vzpomínáte si na Martinu ze čtyřky?“ ptá se. Vzpomín-

nám a s hrůzou čekám, že teď uslyším, co jsem už slyšel tolikrát. Na tohle si, stejně jako lékaři a sestřičky, nikdy nezvyknu. Mladícké životy, nucené podstoupit trýzeň nemoci, proti které bojují s důstojností a neokázale po celý průběh léčby, která postupně vyčerpává všechny možnosti a všechnu pacientovu energii, jen aby svůj boj nakonec prohráli. Ta marnost, ta ztráta snů a možností. Těžko si představit něco smutnějšího.

„Po vaší návštěvě,“ říká mi, „se Martina zlepšila – byl to obrat o 180 stupňů. Vrátil se jí zrak a všechny ostatní tělesné funkce a poslali jsme ji domů!“

Můj mozek je jako na horské dráze. Martina neumřela. Je jednou z těch, kteří se z toho dostali. Poslali ji domů. Má šanci na dlouhý a bohatý život. Cítím v očích slzy.

Vím, že lékaři tomu říkají spontánní remise. Mně to ale připadá spíš jako malý zázrak a až si dneska večer lehnu do postele a budu koukat do stropu, uslyším, jak si pod mou postelí prozpěvují ptáci.

JAK TO VLASTNĚ DĚLÁME

a Ančin NOČNÍK

V šatně, kde se měníme pravidelně každý týden ve Zdravotní klauny, si oblékám sněhově bílé silonky, ručně háčkové krajované ponožky, hráškově zelené šaty s bílými puntíky a krátké sako ušité z bílého doktorského pláště. Upravuji si účes a nakonec si nasazuji svůj červený klaunský nos. Na chvílku ještě zahlédnu v zrcadle svůj normální civilní obličej, nasadím nos a už je tady sestra Sádra.

Dnes jdeme klaunovat s kolegou Petrem – doktorem Kolíčkem. Společně, už oba dva s klaunskými nosy, vyrážíme na chodbu mezi zaměstnanci, návštěvníky a pacienty dětské fakultní nemocnice. Já každému, koho potkáme, zdůrazňuji, že jenom procházíme, což u kolemjdoucích, někdy i spěchajících lidí, vyčaruje alespoň drobný úsměv. Kolíček nicméně považuje mojí klaunskou upovídánost za zcela zbytečnou a jemně mě peskuje, čemuž se mnozí náhodní diváci také rádi pousmějí. Máme takový ten typický klaunský vztah – já ho zbožňuji, on se za mě poněkud stydí, ale beze mne by se neobešel. Funguje to.

Rodiče, děti, prarodiče, lékaři, zdravotní sestry a všichni, které takto na chodbě mjíme, se alespoň na chvílku zastaví, prohodí s Kolíčkem pár slov nebo se usmějí anebo se prostě zadívají na dvě podivné postavy. Doktor Kolíček s červenýmnosem stále hlídá svou hloupou sestru, aby nedělala hned ze začátku velkou ostudu, chytá mě za ruku a jdeme ke dveřím jednotky intenzivní péče se slovy: „To nemusíš pořád říkat, že tady procházíme, to každý vidí, pojd', prosím tě!“ Společně zazvoníme na zvonek u vstupních dveří a pokoušíme se do něj nahlásit naši přítomnost:

„Dobrý den, tady doktor Kolíček...“ mluví hlubokým a charismatickým hlasem můj kolega doktor, ale než dokončí větu, přidávám se: „... a sestra Sádra, já mám nové bílé silonky, můžu dál?“

„Neříkej, že máš nové silonky, to nikoho nezajímá!“ napomíná mě trochu hystericky Kolíček.

Z mluvítka u zvonku se ozývá náš první dnešní smích, i když zní trochu unaveně, a sestra nás pouští na malé oddělení a my už zcela naladění vcházíme do nitra jednotky intenzivní péče. Ještě si na chvílku nadzvednu klaunský nos a zhluboka se nadechnu: Kdo a co nás tu dnes asi čeká?

Rázné kroky doktora Kolíčka míří nejprve do sesterny. Klaunujeme vždycky i pro personál, dneska recitujeme společně autorskou báseň Pardon od Miroslava Majestátníka – což je umělecký pseudonym pana doktora Kolíčka. To, jako správná aktivní sestra, ihned jak je to jen možné, prozrazuji. Snažíme se takto společně pobavit a zasmát se i se sestřičkami a doktory. Dnes je to trochu náročnější. Sestry jsou hodně zaneprázdněny a pan doktor potřebuje napsat lékařskou zprávu. Proto jsme poměrně struční a neustále se omlouváme za to, že je zdržujeme, což nakonec ve finále vzbuzuje smích, u zamýšleného doktora nad lékařskou zprávou dokonce smích hlasitý. Má překvapivě vysoký hlas při smíchu, což myslím, rozesmívá zase sestřičky.

Potom si sundáváme nosy, což je pro mne vždy zajímavá chvíle, kdy se s personálem setkáváme na chvílku zase sami za sebe a ptáme se na informace o dnešním stavu pacientů, jestli je vhodné navštívit každý pokoj, kdo má dnes za sebou nějaký zákrok a potřebuje spíše odpočívat, anebo se ptáme i na to, kdo má dnes narozeniny nebo svátek. Umýváme si pečlivě ruce a také je dezinfikujeme, i všechny naše rekvizity, dnes to jsou fonendoskop, gumová kačenka a trenýrky.

Jako první navštívíme pokoj hned nalevo od sesterny. Na pokoji jsou tři postele. V té nejbližší ke dveřím poznávám pětiletou Aničku, která je dnes po náročném vyšetření a tváří se velmi unaveně a taky trochu našťavaně. U prostřední postýlky sedí na nočníku Lukášek, vypadá celkem vesele a zvědavě po nás pokukuje. V poslední postýlce spinká malý Vojta. Tak to je tedy náročná situace,

bleskne mi hlavou, ale to už Kolíček potichoučku nahlíží do pokoje a ptá se v tomto okamžiku spíše maminek, jestli můžeme jít na krátkou vizitu „... anebo jestli máme přijít později?“ polohlasem se ozývám já, sestra Sádra. Doktor mě napomíná, abych mu neskákala do řeči, což vzbuzuje u maminek úsměv a zvou nás dovnitř.

Je to zapeklitá situace. Musíme být potichoučku, abychom nezbudili Vojtu, také je nutné zjistit, zda Lukáškově nevadí, že vizita probíhá právě, když on má čúrat do nočníku, a nejtěžší to vypadá u Aničky, která se mračí a odvrací hlavu na druhou stranu, nechce se na klauny ani podívat. Chápu to, má bolístku, ale co teď s tím. S Aničkou se vídáme teprve krátký čas a zatím jsme se moc neskamarádili. Uf uf. Jsme tady a teď. Doktor Kolíček se ptá potichu Lukáška, jestli mu nevadí, že tu jsme, když je zrovna na nočníku. Lukášek šeptá, že mu to nevadí. Malá Anička se přidává s tím, ať jdeme pryč, že nás tu nechce a začíná pomalu plakat. V duchu si říkám, že tohle ještě bude zajímavé, ale přijímám Aniččina slova zcela seriózně:

„Pane doktore Kolíčku, Anička to poznala dobře, já musím jít pryč, chce se mi moc čúrat, když vidím Lukáška, potřebuju na WC,“ šeptám doktorovi a celá se u toho kroutím a křížím nohy. Kolíček s vykulenýma očima a zároveň velice omluvně kouká kolem sebe, ale pohotově odpovídá:

„Sádro, musíš to vydržet, tady je teď nočník obsazený!“ Krouším se ještě víc a Lukášek se začíná smát. Kolíček mě napomíná a omlouvá se za trapnou situaci a najednou do toho svým stále ještě lehce protivným hláskem, ale velice věcným tónem zasahuje Anička:

„Sestro Sádro, vem si můj nočník, ať nám to tady nepočůráš, je pod postelí!“

Aniččina maminka je celá překvapená a směje se, když rychle využívám situace. Než mi to Kolíček stihne zakázat, беру nočník a sedám si na něj. Lukášek se chichotá a mává na mě ze svého nočníčku. V tom už zasahuje doktor Kolíček, celý říčný, stále sjed-

návající ticho pro pořad ještě spícího Vojtíška. Snaží se mě dostat z nočníku, u toho mu padá klobouk, nočník však zachraňuje. Bohužel nebo snad bohudík si ho ale omylem nasazuje na hlavu, bohužel či snad bohudík z něj vytéká nějaká tekutina, bohudík (anebo bohužel) voda a Sádra se mezitím také omylem uvelebuje na Kolíčkově klobouku a konečně, samozřejmě jako, se v klidu vyčůrá. Je to velice citlivé téma, to přiznávám, na tomto pokoji však aktuální a co je nejdůležitější, malou Aničku rychlý sled nočníkových omylů rozesmál stejně jako Lukáška. Směje se a upozorňuje Kolíčka:

„Máš na hlavě můj nočník, to je sranda. Škoda, že to Vojtík zaspal!“ Kolíček se snaží situaci rychle napravit. Uklízí nočník pod postel, u toho se o ni uhodí do hlavy a nařizuje Sádře, aby mu urychleně nasadila klobouk. Chudák neví, že v tuto chvíli je na tom klobouk hůř než Ančin nočník a k veliké legraci pacientů si nasazuje ve zmatku klobouk na hlavu.

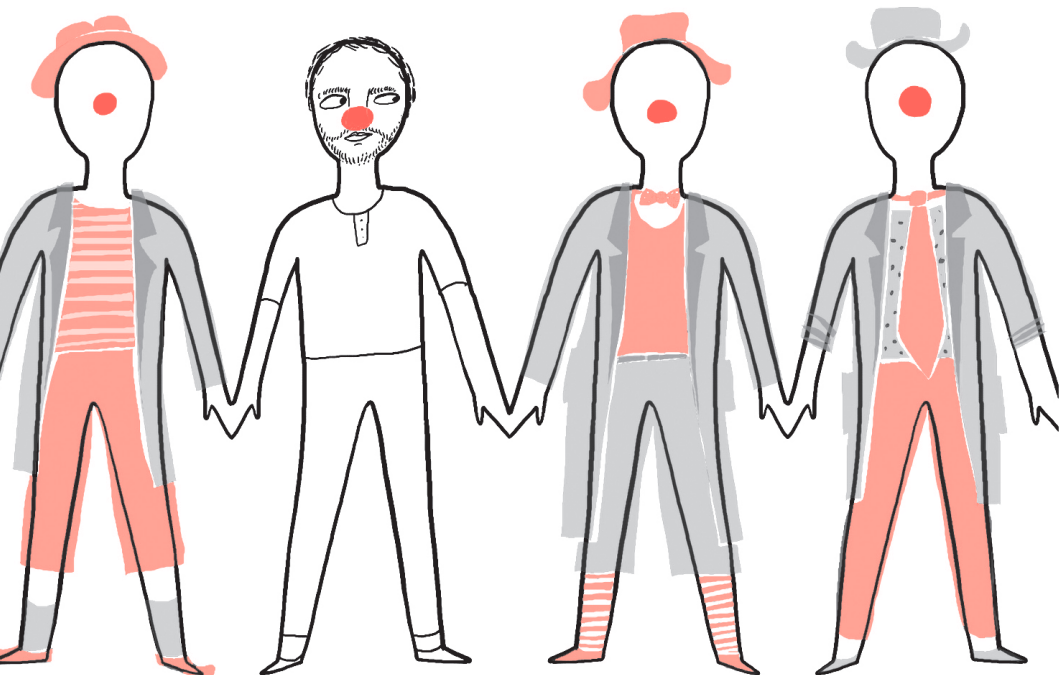
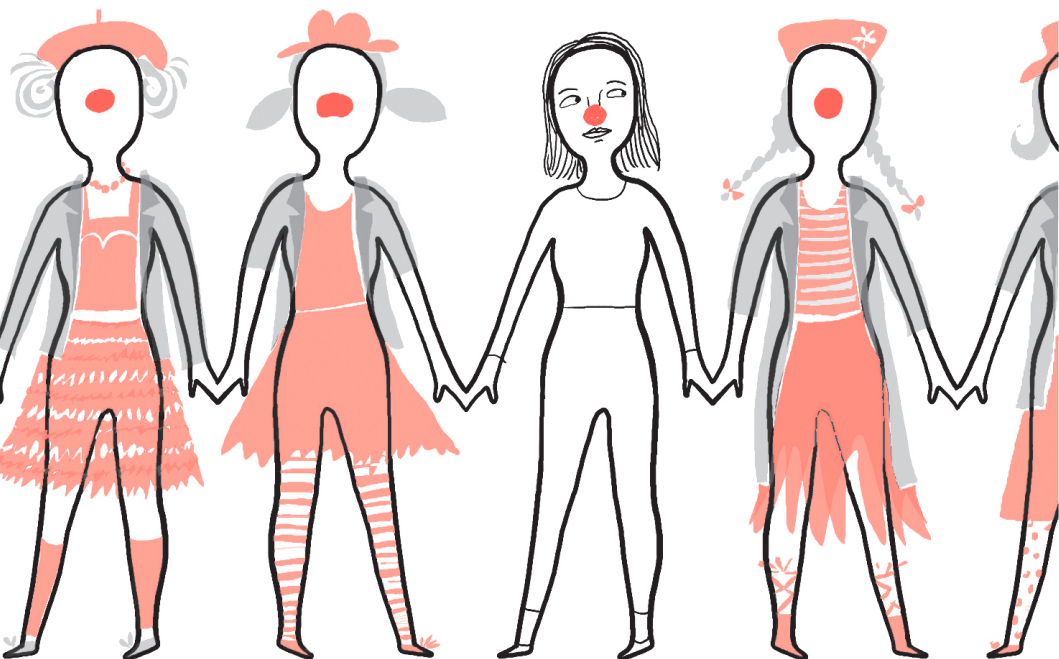
Odcházíme v nejlepším i s počůraným kloboukem z pokoje, kde se stále ještě smějí Lukášek i Anička.

Je to úžasné, protože na konci dnešní klaunské návštěvy za námi ještě přichází Ančina maminka, děkuje nám, že jsme Aničku potěšili a žádá nás, zda se můžeme ještě zastavit za Vojtíkem, který se probudil a Lukášek s Aničkou mu vyprávějí, co se stalo a on nás chce také vidět.

Asi po dvou měsících se vracím na jednotku intenzivní péče v rámci týdenního projektu Cirkus Paciento a jako první účastník našeho klaunského cirkusování je k mé velké radosti Anička a její mamka. Chtějí se učit žonglovat s talíři. Anička se na mě spiklecky podívá a zase věcně pronese:

„Sádro, kdybys potřebovala, tak je zase pod postelí, jo?“

Tentokrát rozesmála Anička na oplátku zase mě.

ZROZENÍ KLAUNA

Je klaunem. Ještě neví, že jím je. Je to muž. Je to žena. Je mladá. Je starý. Je velká, je mrňavý, tenká, podsaditý, má úzký nos, široké líce. Je to bavič, a je i docela tichý. Jsou pomalí i rychlí. Je jich docela dost.

Směje se na kluka, co se tváří naštvane. Klaunem se teprve stane. Ale už teď, když z vlaku mává dětem na mezi, mu vystrčená mávající ruka připomíná, že sám byl dítě, že to dítě v něm je život a okamžik sám. Možná ani nechce být klaunem, prostě jen tak je. Jen tak někdy zašilhá na opilce, místo aby lhostejně a i malinko spořádaně předstíral, že opilec neexistuje. Jen tak si zatančí s populčním muzikantem. Jen tak náhodou se mu stane, a těch náhod není málo, že se na náměstí omylem polije limonádou a přitom praští hlavou o sloup. Zatím je ještě osobou, občanem, ale jednou bude i klaunem.

Zdá se mu sen a v něm je klaunem. Zakopává v tom snu a padá na zem ve stále rychlejším tempu, je to poměrně bláznivý, až potouchlý sen. Probouzí se pohoršen, sám sobě se diví – on a klaun? On, občan, člověk solidního povolání? Otec nebo matka od rodiny? A na sen zapomene. Potom žije několik spořádaných let, když tu se to stane. V jisté organizaci prý hledají klauny do nemocnic. V našem skoro-už-klaunovi se něco pohne, něco dávného, známého zašimrá pod lopatkou. A tak tam jde jakoby nic a tváří se na tom konkurzu hloupě a ještě hloupěji. I když mu u toho hlasitě buší srdce, vyplazuje jazyk na povel a mluví bláznivě skřehotavým hlasem a chvílemi se dost diví a chce co nejrychleji odejít. Zároveň ale objevuje něco dávno zasutého, připomíná si, jak žít přítomností, jak se nestydět, když se něco nepovede, jak se nebát si hrát.

A pak je opravdu klaunem. Podepsal smlouvu a měl by být lehký, úsměvný, vtipný. Jenže ouha, tady se v našem klaunovi přihlásí občan a šeptá mu něco o strachu ze závazku tak zásadního. Občan, který se ostýchá potkat s nemocí, s trápením. Občan, co má taky

rodinu, taky zná smutek a strach o své blízké. Občan a klaun, to nejde dohromady. Občan se v nemocnici chová ohleduplně, nechce rušit, ví, že tam mají rádi klid. Klaun občanská tabu překračuje, a tím od nich ostatním ulevuje. Nevidí nemoci, ale podstatu dítěte. Pokud už klaun v nemocnici šeptá, tak vždycky hodně nahlas.

Při prvním nemocničním klaunském výstupu tedy nejdřív přichází občan v kostýmu klauna a s úzkostí pozoruje dítě a rodiče. Oni nedůvěřivě pozorují jeho, on by nejraději šel pryč. Bílo a ticho nemocničního pokoje nejdřív nechce pustit klauna na svobodu. Pak se stane to slovo na z..., kterým je tak neradno plýtvat. Nejdřív občan vyfoukne obyčejnou bublinu a pozoruje dítě. Dítě má zájem. Tak vyfoukne ještě jednu a klaun ji zkusí ochutnat. Dítě se pousměje. Klaunovi bublina zachutná, sní další. Dítě ukáže zoubky. Celá hostina bublin, klaun sebou mrská po pokoji, aby je snědl všechny. Dítě se směje, dítě se přímo chechtá, rodiče s ním.

Je klaunem. Teď už ví, že jím je...

MASAŽ

Sedíme s kolegou před nemocnicí a smějeme se. Jedna z návštěv byla opravdu povedená, ačkoliv to na začátku vypadlo úplně jinak. Někdy se prostě takový malý zázrak stane.

Když jsme nahlédli do toho pokoje, pohledy obou rodičů byly spíše odmítavé. Na posteli seděl kluk, asi tak 7 let, a bylo vidět lehké mentální postižení. Já osobně jsem z výrazu rodičů četl: „Tak vy dva jste nám tu ještě scházeli!“ Nečekaná návštěva, která přišla trochu nevhod, ale... nebyla odmítnuta.

A tak jsme vešli a začali dělat svoji práci – tedy „výrobu“ legrace. Pokud atmosféra na pokoji není přímo ideální, tak si ji prostě musíme vytvořit. Nejlepší je začít již připravenou modelovou situací. Klaunovi při představování spadne klobouk na zem a kolega mu ho pomůže sebrat. Ale tomu při tom také spadne klobouk. A začíná se rozehrávat situace, o níž víme, že zabírá.

A zabrala! Chlapce na postýlce to pobavilo. Jak my dva nešikovní si nemůžeme nasadit ten svůj klobouk a stále máme na hlavě ten kolegův, nebo nám ten náš leží na zemi. To byla situace na rozjezd. Ale tady se hodnotí, co se stane teď, tady a jenom a jenom pro nás. Tak jsme se tedy představili a unavený klaun si chce chvíli sednout. Ale kam? V pokoji jsou dvě židle a jedna postel. Vše je obsazené. Jenomže klaun má svůj svět, a když si řekne, že něco nechce vidět, tak to prostě nevidí. Když chce něco udělat, tak to prostě udělá.

„Á, tady je pěkná židle! To bych si na ní mohl sednout, že pane kolego.“ A usedám na židli, na které sedí tatínek. „Hmmm, pěkná, měkoučká,“ tatínek byl trochu při těle. Něco takového nečekal nikdo v pokoji. Tatínek ze všech nejmíň. Ve chvíli, kdy si někdo sedl na autoritu rodiny, na živitele, na vůdce smečky, se kluk dal do smíchu. A rozesmál se tak, že se začal smát i zasednutý tatínek. A jak se tatínek smál, začal se pěkně natřásat. A tím pádem jsem se já začal natřásat také.

„Ale, ta židle je masážní,“ přiléval jsem olej do ohně. To povzbudilo kluka i tatínka k vyššímu výkonu. Nakazili tím i maminku, čehož ihned využil kolega. „Já zkusím, jestli je i ta druhá židle masážní,“ říká kolega, usedaje na maminku. „Ta moje má regulaci,“ povídám kolegovi. „Dal jsem si vyšší výkon!“ Taťka se smál, až kuckal. „Ta moje má speciální systém masáže lopatek,“ vyzdvihl kolega kypré tvary maminky. To tatínka znovu povzbudilo ke zvýšení rychlosti vibrací. A tak se moje masážní židle měnila pomalu v trenážer pro rodeo. Chlapeček, kterému jsme zasedli rodiče, ležel na posteli, smíchy se jen držel za břicho a hekal. S kolegou jsme si ještě na chvíli vyměnili židle, protože jsem také potřeboval namaširovat lopatky, a odcházeli jsme z pokoje se slovy namířenými na chlapce: „Pozdravuj rodiče, až tě přijdou navštívit!“

Sedíme s kolegou před nemocnicí a smějeme se. Teď už můžeme, nejsme klauni. Smějeme se té povedené klauniádě a smějeme se z radosti – podařilo se nám změnit atmosféru pokoje z *nic moc* na něco, kde nám všem bylo fajn.

HOUSLISTKA

Bylo jí patnáct let a potkali jsme ji v nemocnici Ke Karlovu v Praze. Jmenovala se Jitka a dovolila mně a mé klaunské kolegyni vstoupit do pokoje. Přestože v jejích očích bylo vidět, že už si na klauny připadá velká, s úsměvem pozorovala náš bláznivý hudební výstup. Kolegyně zpívala vlastnoručně složenou nemocniční píseň o desinfekci a já jsem ji doprovázela na gumovou rukavici. To se nafoukne rukavice, zauzluje se a pak se tahá za jednotlivé prsty jako za cecíky u vemínka. Nejenže to krásně vypadá, ale ještě to vydává zajímavé zvuky. Po Jitčině potlesku jsem také začala tleskat a chválit svou kolegyni. Vyjmenovávala jsem, kde všude už koncertovala (Kamčatka, Tasmánie, Madagaskar, Pardubice, Klášterec nad Ohří, Sydney...). Také jsem nezapomněla připomenout, že samozřejmě studovala na konzervatoři, což je mimochodem pravda.

„Já taky chodím na konzervatoř,“ ozvala se pobledlá Jitka. „Vážně?“ podivily jsme se obě naráz. Jitka ukázala na vedlejší postel. Vůbec jsme si nevšimly, že na ní leží otevřené pouzdro s houslemi! „Jsem teprve v prváku, musím hodně cvičit, ale tady to moc nejde... občas hraju v jídelně, když tam nikdo není,“ svěřila se nám. „Tak snad půjdeš už brzy domů a všechno to doženeš,“ povídám já. „Budu tady ještě minimálně tři týdny, možná víc,“ hlesne Jitka.

Bylo nám jasné, že je to pro ni osobní tragédie. Zvláště v prvním ročníku je zapotřebí dennodenně cvičit a být v kontaktu se svým profesorem, protože technika hraní a vůbec všechno okolo se teprve vyvíjí. V jejích očích byl smutek. Uvědomovala si, že to, co teď zamešká, už možná nikdy nedohoní. Vyndala z pouzdra housle a přejížděla lesklé dřevo nástroje flanelovým čtverečkem. Pokoj se naplnil tichou beznadějí. „To je krásný nástroj,“ musela konstatovat moje kolegyně. „Mohly byste si mne poslechnout?“ zeptala se Jitka. „V jídelně teď nikdo není, sestřičky říkaly, že můžu,“ vykulila oči.

A to bylo něco pro nás! Soukromý koncert v jídelně! Jitka sice stála v pyžamu mezi umakartovými stolky, vypadala ovšem jako skutečná umělkyně. S grácií a drobnou omluvou, že to možná ještě nebude úplně ono, zasunula zkušeným chvatem housle pod bradu. A začala hrát. Hrála nádherně. Byla to dlouhá, technicky náročná a složitá skladba. Právem jí náležel náš nadšený aplaus. Jitka tam stála mezi gumovými kostičkovanými ubrusy, jako by to byly sameťové závěsy v koncertní síni, tváře jí zrůžověly a upřeně se na nás dívala. Trpělivě si počkala na konec potlesku a pak v rychlosti upozornila na pár svých chyb. Byla to nádherná chvíle. Jitka byla v tu chvíli sebejistá, ale skromná a bylo vidět, že její pochyby jsou pryč.

„Možná bych taky potřebovala ten váš červený nos,“ poznamenala. „Když něco pokazím, nebude to nikomu vadit. S takovým nosem si můžu dělat, co budu chtít.“ Nos, ten molitanový, se kterým často kouzlíme a nosíme jich spousty po kapsách, jsme jí samozřejmě daly. Jitka si ho hrdě nasadila, vzala si futrál s houslemi a se slůvkem „děkuju“ odešla z jídelny.

V jejím „děkuju“ nebyl jen dík za ten malý červený nos. Ale i dík za to, že jsme jí poslouchaly a na chvíli jí vrátily pocit, že to zvládne.

ŠKVÍRA

Ťukám na dveře dalšího nemocničního pokoje na pediatrickém oddělení v Motole. „Můžeme dál?“ ptá se můj kolega doktor Huba a opatrně nahlédne do pokoje. Malá Zuzka neříká ani ano ani ne, ale tváří se, že spíš ne. Je pobledlá, má smutné oči a nevypadá to, že by měla náladu na klauny. I její maminka nám sděluje, že si není jistá, zda nás bude chtít Zuzka pustit na návštěvu.

Já i můj kolega stále stojíme mezi dveřmi, do pokoje nahlížíme jen škvírou. „To je v pořádku, my povedeme vizitu odsud, ode dveří,“ klidně oznámí doktor a je vidět, že ho tento způsob vyšetřování vůbec nezaskočil. Já samozřejmě asistuji jako snaživá sestra Tučková. Zuzka se sice na nás dívá, ale rozhodně neskáče nadšením při pohledu na dva klauny mezi dveřmi.

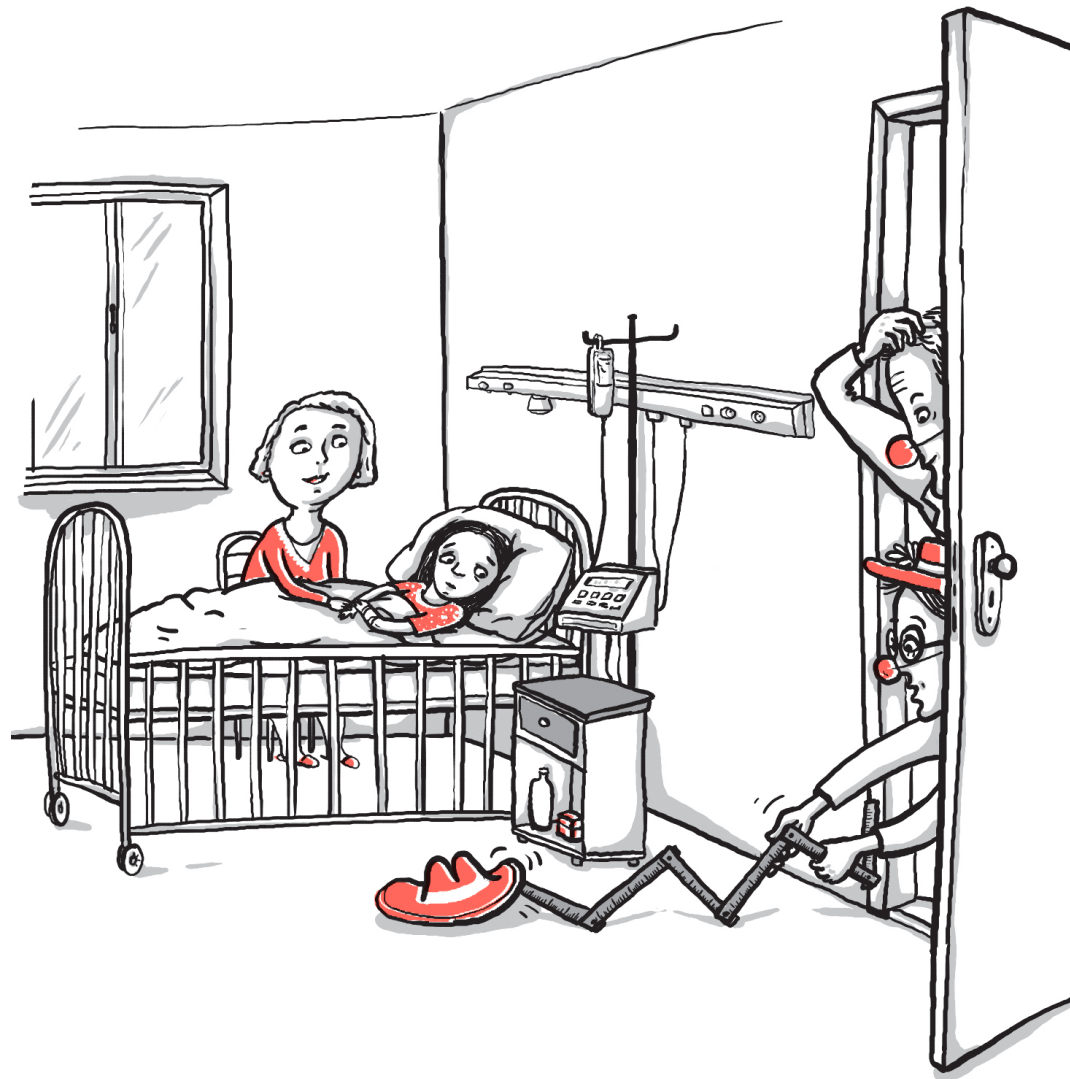
Já i doktor se snažíme dodržet slovo a skrze škvíru provést vyšetření. Škvíra nás ale značně omezuje a při té velké tlačnici mezi dveřmi spadne doktorovi do pokoje čepice. Zuzka pozoruje celou situaci, avšak v jejích očích je možná předstíraný a možná také opravdový nezájem. No jo, jenže na podlaze, teď už jen kousek od Zuzčiny postele, leží doktorova čepice. Pokud budu chtít Hubovi čepici podat, musím vstoupit do pokoje. Ale co naše úmluva vést vizitu skrze škvíru? Je třeba dostat čapku z pokoje jiným způsobem. Naštěstí mám u sebe skládací metr. Jednotlivé díly metru jako legrační chapadélka nějakého neznámého zvířete pomalu prostupují pokojem. Po dlouhém boji se nám nakonec podaří navléknout čapku na poslední dílek metru. Zuzka se pousměje! Je čas zasunout dřevěné chapadélko zpátky mezi dveře, vždyť přeci vyšetřujeme ze škvíry. Po velkém zápolení nám čepice samozřejmě znovu spadne těsně před tím, než po ní chňapnu. Tak a můžeme začít znovu.

A to je ten moment, kdy se Zuzka nahlas zasměje a zeširoka odhalí své ještě mléčné zoubky. Mně i mému kolegovi to zní jako rajská hudba, je to jasný signál, že si můžeme dovolit víc, mož-

ná i vstoupit do pokoje. Od této chvíle všichni víme, že nejistota a smutek je pryč. Ještě notnou chvíli zápasíme s různými problémy mezi dveřmi, až nakonec vpadneme do pokoje skoro až na Zuzčinu postel a ta se směje na celé kolo čistým, hlasitým smíchem. S doktorem se ještě dostaneme do mnoha zapletených situací, které znovu a znovu nastartovávají Zuzčinu bránci, a ta se směje a směje téměř bez přestání.

Pokoj prostoupí dobrá nálada a čistá esence radosti. Maminka se na nás dívá výmluvným pohledem, sama je mile překvapená z reakce své dcerky.

Opouštěli jsme pokoj prostoupený jiskřivým smíchem, který bychom čekali někde v cirkuse, kabaretu, v kině při promítání dobré komedie, ale ne v nemocnici. Přesně tím dětským smíchem, který nabíjí všechno a všechny obrovskou energií a který není ničím a nikým nenahraditelný.

PETROVO PŘÁNÍ

S Petrem jsem se poprvé setkal, když byl v nemocnici sotva týden. Krátce předtím ho přijali na dětské onkologické oddělení. Byl to typický osmiletý kluk, běhal po nemocniční chodbě ve vyšisovaném, světle modrém pyžamu, pronásledovaný pleskáním svých papučí na čerstvě vytřených dlaždičkách. Když mě uviděl, zarazil se, zdvihl zrak, pusa se mu samým překvapením otevřela a na tvář s vykulenýma očima se vetřel úsměv. Myslím, že klauna nikdy v životě neviděl. Myslím, že věděl, co klaun je, ale určitě nepočítal s tím, že na něj narazí tady v nemocnici – navíc na klauna v bílém doktorském plášti se stetoskopem kolem krku a gumovým kuřetem nasoukaným v kapse.

To byl začátek našeho dvouletého přátelství.

Vídali jsme se ob týden, jak jsem se do té nemocnice vracel. Byla to návštěva, na kterou jsme se oba těšili. Brzy jsme si vytvořili jakousi rutinu, či lépe hru, kterou jsme hráli při každém setkání. Po pár měsících už bylo jasné, že kdykoliv Petra navštívím, mohu začít rovnou, aniž bychom si museli cokoli říkat, nafukovat modelovací balónky a vyrábět z nich meče. Petr se ve výrobě nafukovacích mečů brzy zdokonalil natolik, že někdy jsem mu prostě nechal balónky i pumpičku, odešel jsem za sestřičkami získat informace o ostatních pacientech, převlékl se do kostýmu a svou návštěvu pak začal v Petrově pokoji, nebo jsme se sešli v herně. Naše hra byl prostý šermířský souboj, přerušovaný výbuchy neovladatelného smíchu. Petr tu hru miloval a mě taky moc bavila, protože jeho smích byl tak krásný, tak zdravý, tak nakažlivý. Ten smích, který jsme spolu sdíleli, jakoby mezi námi vytvořil pouto, které z nás udělalo přátele na celý život.

Petrova léčba bohužel nebyla úspěšná. Musel začít nosit výztuhu a chůze pro něj byla čím dál těžší a náročnější. Když jsem se ptal jeho lékaře, odpověděl mi, že jeho prognóza je špatná. Kdykoliv jsme se během posledních několika měsíců jeho života s Petrem

setkali, byla u něj pokaždé maminka. Naše šermování ho bavilo stejně jako předtím, ale teď přitom ležel na boku v posteli a já si k němu přitáhl židli. Pokoj byl plný jeho smíchu jako dřív.

Po několika posledních návštěvách za mnou pokaždé vyšla jeho maminka na chodbu a chvíli jsme tam spolu jen tak stáli. To mlčení se skoro dalo krájet, bylo nabitě emocemi. Oba jsme měli co říct, ale ani jeden z nás nedokázal začít. Jakoby všechno to, co jsme chtěli říct, bylo příliš bolestivé k vyslovení. A beztak, k čemu by to bylo dobré...

Naposledy jsem Petrovu maminku viděl, když za mnou přišla do nemocnice. Tentokrát promluvila. Seděla na chodbě, pohled upřený kamsi do klína, čekala na mě. Když jsem vstoupil na oddělení, vstala, potřásla mi rukou a začala mi děkovat. Okamžitě jsem pochopil, že Petr už není. Stál jsem tam, snažil jsem se s tím smířit a vzpomínal jsem na všechna naše šermířská utkání s balónky, na jeho úsměv, na jeho smích.

„Přál si, abyste tam byl, až bude umírat,“ řekla mi. Z jejích očí jsem pochopil, že právě tohle se mi snažila říct v těch chvílkách společného mlčení za jeho dveřmi. „Ale stejně by o tom nevěděl,“ pokračovala. Jenom jsem pokýval hlavou.

Kdybych to býval věděl, byl bych tam. A zase by za hurónského smíchu vyhrál naše šermířské utkání. Ten krásný zvuk, na který nikdy nezapomenu.

STATEČNÝ ĎAPKA

Nikdy jsem nebyla na plyšáky. Zvlášť na ty podbízivě chlupaté. To máme s Bohunkou našťestí společné.

Ale ani jedna nejsme z kamene, takže jednou za čas se nám do cesty připlete nějaký ten ubohý plyšový tvoreček, kterého si na první pohled zamilujeme. Bohunka, doktorka Bohunka Hrabalová, mu pak udělá hnízdečko v útrobách své pracovní zástěry, krmí ho bublinami a umělohmotnými banány, učí ho akrobatické kousky, tajně ho nechává vylítat se po nemocničních pokojích, ale hlavně ho nezastavitelně ňuhňá, šudlí a mazlí.

Přesně takhle k nám jednoho dne přišel Ďapka. Drobný, lehce vypelichaný bílý psík s černou skvrnou kolem levého oka. Pouliční rváč s velkým srdcem. Tulák a tramp. Pes, který stál u zrodu rčení „život je pes“, a přetavil ho na „pes, nejlepší přítel člověka“. Mnohokrát vyhnán, mnohokrát opuštěn. Statečný ochránce, věrný souputník. Pes s duší sladkobolného blues. To všechno jste mohli vyčíst z jediného pohledu do Ďapkových korálkových očí.

Děti Ďapku milovaly a Ďapka miloval svět. Tehdy jsme zrovna brouzdali chodbami havlíckobrodské nemocnice. Velká trojka z vysočinských luhů a hájů – Bohunka, doktor Traktor a Ďapka. Stopa nás vedla na oddělení menších dětí.

Hned na prvním pokoji tábořila Anička. Rok a půl stará holčička, která trávila svůj dobrodružně nepochopitelný pobyt v nemocnici bez přítomnosti rodičů. Seděla klidně uprostřed mřížoví své oranžové postýlky.

Vešli jsme. Anička nás bedlivě pozorovala. Jeden krok blíž a bylo to. Neplakala. Jen se otočila zády a schoulila se do klubička. Měla toho dost. Lidí, doktorů, sester, neznámých příchozích. A Bohunka najednou vycítila, že se jedná o Ďapkovu spřízněnou duši. Přidřepala si, posadila si Ďapku na pravé koleno a konečně vyslovila to, co bylo tolik potřeba říct:

„Ťapi, ty jsi ten nejstatečnější pejsek na světě! Jsi poprvé v nemocnici, úplně sám a vůbec se nebojíš. Klidně si tady běháš po chodbách, v noci spinkáš v postýlce jako miminko. Představte si, pane doktore, že on se nebál ani sestřiček! Nechal se od nich normálně vyšetřit a pak se s nimi dokonce mazlil! Ťapi, ty jsi prostě hvězda!“

Bylo ticho. Celou dobu. Jen doktor Traktor obdivně vzdychal. A Anička zhluboka dýchala. V místnosti se rozprostřel zvláštní klid. Jako by ta slova vržená do prostoru pochytila nějakou tíhu, která visela ve vzduchu. A z ní se vytvořila nálož. Nálož, která z ničeho nic prolomila stavidla. Ne pláč! Byl to hlas! Anička začala mluvit! Mluvit tak, jak jen rok a půl staré dítě dokáže. Pověděla nám úplně všechno. Ač jsme s doktorem Traktorem nerozuměli ani jedinému slovu, shodli jsme se později na tom, že jsme pochopili úplně všechno, co nám Anička ukazovala. Kdo ji vyšetřoval, kde stál, kam dostala injekci, jak ji to nazlobilo, která hračka se jí nejvíc líbí, kde má čturu s čajem, jak chodí večer spinkat... Gejzír vyprávění trval asi pět minut. Odpovídali jsme Aniččinou řečí, pak se začali smát, jen tak. Už čistě pro formu jsme si pustili pár bublin a loučili se jako staří známí čundráci.

Statečný Ťapka a statečná Anička na sebe mávali jako o život. A my s doktorem Traktorem jsme na chodbě nějakou tu chvilku nevěřičně kroutili hlavami.

TANEČNICE NA CHODBĚ

Je červenec. Prázdniny v plném proudu. Slunce pracuje na plný výkon. Venku je vedro a dusno. S kolegou doktorem Vitamínem dnes míříme na dětské oddělení motolské nemocnice.

Naše vyšetřování se nese v duchu hudební terapie. Doktor Vitamín je zdatný hráč na ukulele a toho se musí využít. Ohromujeme malé pacienty tím, že zpíváme bez přípravy písničky, ve kterých se objevují jejich jména.

Klauniáda končí, jsme oba splavení, letní vedro neušetřilo ani nemocniční pokoje. Na odchodu si v půlce chodby všimneme, že se na oddělení vrací z procházky velká slečna. Je to sedmnáctiletá Ema, kterou už jsme jednou při své návštěvě potkali, ale zrovna jí bylo zle a klaunská vizita by jí nejspíš nepřišla vhod. S oranžovým šátkem na holé hlavě na nás už ode dveří volá „Klauníííí...!“ a natahuje ruce s jasným záměrem mne obejmout. Vrhne se na mne jako na svou starou známou. A přestože má roušku, přitiskne se svým nosem na ten můj červený. Je to srdečné, téměř intimní objetí. Doktor Vitamín začne hrát na ukulele jemnou romantickou, ale přesto veselou a rytmickou melodii. Emka mi familiárně tyká a ptá se: „Která ty seš?“ Odpovídám, že sestra Tučková. „A já jsem Ema,“ říká a já začínám, stále v těsném objetí, zpívat píseň o Emě. Když vyčerpám všechny rýmy na veškeré variace jména Ema, ona pokračuje sama dál! A stále tančíme! Emina maminka sundává své dceři roušku, je to pro mne taková malá pocta, protože vím, jak komplikovanou imunitu mají onkologičtí pacienti.

To už se celá chodba zaplní snad všemi, co jsou právě na oddělení. Pacienti, rodiče, doktoři, personál... Je to magická chvíle, doktor Vitamín stále hraje a my stále tančíme. Už máme úplně mokré ruce, jaké je nám horko, Ema se směje a pomaličku se od sebe, doslova a do písmene, odlepíme. Vznikne nám z toho zrcadlová hra, kdy já opakuji pohyby, které dělá Emička. Je úžasná a její ruce vykrajují do vzduchu ornamenty, jako to dělají orientální tanečnici.

ce. Stěží napodobují její kreace. I Vitamín na to reaguje orientální melodií. Na Emě je vidět, že už je trochu unavená, ale i přesto si sedá na zem do komplikované pozice lotosového květu, což já samozřejmě napodobit nedovedu. Je to legrace a veškerá pozornost celého oddělení je jen na nás. Jakoby se zastavil čas. Ema si přeje zahrát od Vitamína píseň Když se zamiluje kůň. Nádherně zpívá. Je to Emina chvíle, nikdo se neodvažuje ji přerušit, natož přejít přes toto „naše území“. Celá chodba tleská. Tenhle aplaus jakoby vyhnal z celého oddělení nejen úmorné letní vedro, ale i smutnou nemocniční tíhu.

Bětka s NOsem

Jsem sestra Bětka. Nejsem jen tak ledajaká sestra svých bratrů – jsem totiž sestra zdravotní. Vzhledem k tomu, jak jsem šikovná, v podstatě nejšikovnější na světě, mám i dnes výjimečnou službu. Zde na oddělení chirurgie mám za úkol sledovat, zda tu vše probíhá tak, jak má. Jsem to já, kdo po normálních sestřích na oddělení kontroluje, zda dobře změřily pacientům teplotu. Já po doktorovi ještě pro jistotu jednou udělám vizitu a já též doprovodím dnešní malé pacienty na operační sál.

Směna na NOSe mi začíná už v 6:30.¹ Rychle si navléknu své nejlepší šaty (zase mi to samozřejmě hrozně sluší) a jdu nejdříve zkontrolovat sestry na sesternu. Společně si projdeme dnešní operační plán a já si vše zapíši do své geniální tabulky, díky níž přesně vím, kdo kde leží, jak se jmenuje, kdy asi půjde na řadu, co rád dělá, čím byla babička a jaké dotyčný nosí spodní prádlo.

A už se u vchodových dveří ozývá zvonek. To je signál pro mě. Někdo je u vchodu, pochopím hned a jdu vítat. To je hodně důležitá práce, protože dobře uvítaný pacient je jako dobře namazaný chléb s marmeládou. Vítání i mazání mi jde samozřejmě výtečně, takže než stačí malý pacient a jeho rodiče otevřít dveře, už jsem tam: „Dobré ráno vám přeji, já jsem sestra Bětka. Budu dnes takový váš průvodce. Všechno vím, a co nevím, zjistím.“ Vítám dnes prvního příchozího, malého Honzíka a jeho maminku. Ustrašené oči, které na mě hleděly zpoza dveří, se rázem mění na překvapené a pobavené. Cítím se, jako bych si pořádně ukousla toho nejlepšího marmeládového chleba.

Pak Honzíka s maminkou dovedu rovnou na jejich pokoj. Samozřejmě, že vyfasovali ten nejhezčí pokoj na oddělení. Překont-

¹ NOS! je zkratka slov „na operační sál“ a pojmenovává návštěvy na dětském chirurgickém oddělení, kdy jeden klaun provází děti od rána až na práh operačního sálu.

roluji, zda má Honzík řádně připravenou a ustlanou postel. Zase musím pouze konstatovat, že lépe ustlanou postel jsem snad ještě neviděla. A teď už se jen těším na to, jaké si Honzík dnes vzal pyžamo. To je taková moje malá radost. Podle pyžama totiž dokonale poznám osobnost pacienta. Dělán si takovou osobní studii, kterou hodlám v dohledné době publikovat v nějakém odborném časopise. Ještě jsem se ale nerozhodla, zda to bude Sluníčko nebo Mateřídouška. Nicméně má zjištění jsou ohromující. Tak například: růžové pyžamo, nejčastěji s kytíčkami, srdíčky či kočičkami, s největší pravděpodobností znamená, že pacient je dívka. Naopak modré pyžamo, nejčastěji pak s autem, zase znamená, že pacient je hoch. Na co jsem ale opravdový odborník, to jsou pyžama maminek. Škoda jen, že mi ho nechtějí nikdy ukázat. Tak se nakonec spokojím s tím, že jim ukážu alespoň pyžamo svoje, a vzhledem k tomu, že spím ve spodním prádle po dědečkovi, který byl velký elegán, sklidím vždy úspěch.

Když uvítám a uvedu na pokoje všechny pacienty, zahájím svojí první oficiální pochůzku, která symbolicky odstartuje dnešní dopolední čekání na operace. Je to vlastně takový závod, běh na dlouhou trať. Protože velmi nerada běhám, umím si představit, jak se asi cítí moji pacienti. Malí běžci navíc nevědí, kdy už konečně doběhnou, a nemohou se při svém běhu ani občerstvit či napít – chovám k nim skutečný obdiv. Jsem vlastně takový jejich neúnavný fanoušek a snažím se s nimi držet krok.

Vstupuji tedy dnes prvně na pokoj číslo sedm. Zde leží malý Honzík a Petr a jeden větší kluk s hodně divným jménem – Valibor. Trochu ho lituji, jak ho to rodiče pojmenovali. On ale hned opáčí, že není Valibor, ale Dalibor. Na jmenovce má ovšem Valibor. Je mi jasné, že se stydí, a hned ho utěšuji, že to jméno není zase tak strašné, horší je, jak po ránu vypadá. Je rozcuchaný jako čert, ale protože já si se vším poradím, vytáhnu hned smetáček a velmi odborně ho učešu, až je rázem nejkrásnějším Valiborem na oddělení.

„Tak to bychom měli,“ raduji se, „ale co ta tvoje peřina? To je horší než ty tvoje vlasy.“

Mám ráda pořádek, a tak se do toho hned pustím. Vytáhnu speciální trubku a naklepávám mu jeho ložniny. Trubka je dnes ale podivně neposedná a nechce mi držet v ruce. Když doputuje až k Honzíkově a Petrově mamince, naklepe jim rovnou záda, což je vlastně taková ranní masáž. Honzík a Petr výskají a požadují taky masáž, když v tom si všimnu něčeho neuvěřitelného.

„Teda Honzíku, ty máš tak krásné pyžamo, krásnější jsem snad ani neviděla. Modré s modrými dinosaury, stegosauri a trenkosauri.“

Honzík jen udiveně kouká na svoje pyžamo. „Bětko, vždyť je celé modré, bez obrázků.“

„Tak to, Honzíku, asi špatně vidíš. Hele, tenhle zrovna žere toho druhého.“ „To není pravda! Je jen modré!“ volají kluci jeden přes druhého.

„Kluci, já jsem na pyžama velký odborník, ti dinosauři tam jsou, věřte mi, jsou modří na modrém pyžamu, takže je vidí jen odborníci, ale jsou tam, opravdu,“ vysvětluji.

„Já je taky vidím,“ ozve se najednou Valibor a podpoří mou teorii. Honzík s Petrem v tu chvíli znejistí. Když dinosaury vidí i ten velký kluk, není to přeci jen pravda?

Teď je pravý čas odejít. Nechávám je nevěřičně hledět na Honzíkovo pyžamo, a když vycházím z pokoje, nenápadně na sebe s Valiborem mrkneme.

Je přibližně deset hodin a já už jsem několikrát oběhla všechny pokoje na oddělení chirurgie. Za chvíli už to vypukne a pojedou se na operační sál. Přichází dnešní poslední předoperační vyšetření.

Vstupuji tedy velmi obřadně opět do pokoje číslo sedm. S velkou grácií nesu v ruce malou růžovou taštičku. V té mám totiž velmi

moderní – dalo by se říct nejmodernější – teploměr na světě. Zde v nemocnici máme pouze jeden, a je tedy velmi vzácný. Střežíme ho jako oko v hlavě a vždy s ním pouze přeměříme teplotu pacientům, kteří se chystají ten den na operaci. Toto vše velmi pyšně oznamují klukům a chystám se teploměr vytáhnout a začít, když si Valibor postesckne.

„Tak to je škoda, že mě měřit nebude. Já dnes na operaci nejdu. Ach jo.“

Honzík a Petr se diví: „Tobě vadí, že nejdeš na operaci? Jak to? My bychom s tebou hned měnili.“

„Vždyť já bych moc rád šel. Už tu ležím čtvrtý den a doktoři se pořád nemůžou rozhodnout, co se mnou. Takže já každé dopoledne jen čekám, co bude, a pak nic. Raději bych už měl po operaci a věděl, že až se mi udělá líp, půjdu domů. Ale takhle?“ vysvětluje smutně Valibor.

Podivnou atmosféru nabourám já a opět vytahuji svoji růžovou taštičku.

„Valibore, sice dnes na operaci nejdeš, ale tak unikátní teploměr jsi nikdy neviděl, a navíc ti dovolím si na něj alespoň sáhnout.“

S velkou pompou tedy otvírám taštičku. Napětí na pokoji by se dalo krájet. Nikdo nedýchá. Tatínkové vytahují fotoaparáty. Maminky pláčou vzrušením a... Teploměr nikde! Taštička je prázdná! Okamžitě mě zachvátí panika.

„Jak to? Co se stalo? Před chvílí tam ještě byl! Musel mi vypadnout někde tady na pokoji.“

Začínám být mírně hysterická, ztráta tak vzácné vyšetřovací pomůcky by mě mohla stát flek. A to by mě hodně mrzelo, protože já mám moc krásné fleky. Ten na šatech připomíná psí ocásek a ten velký flek na spodničce zase vypadá jako slon zezadu. Nerada bych o některý z nich přišla. Takže hledám jako pominutá. Honzík a Petr radostně vykřikují, kam jsem se ještě nestačila podívat, a radí mi, kde by mohl teploměr být. Jen Valibor zarytě mlčí. Jeho podivná neúčast mi přijde podezřelá a najednou mi to

dojde. Určitě v tom má prsty. Hned na něj bez okolků zaútočím se svým podezřením a on mi s klidem odpoví:

„Nechal jsem ho zmizet. Když nepůjdu na operaci já, tak nikdo.“

„Aha, já už si vzpomínám, že mě to nenapadlo hned! Mně už to tvoje jméno bylo povědomé. Ty jsi přeci Valibor, ten slavný kouzelník! Proto jsi ráno viděl ty dinosaury na pyžamu,“ rozvíjím hned Valiborův nápad. Valibor jen kývá hlavou a hraje se mnou moji hru. Petr s Honzíkem udiveně koukají.

Pak Valibora poprosím, zda by nám ukázal něco ze svého umění, a on se nenechá dlouho přemlouvat. Chce nechat zmizet mě. Toho já se ale trochu obávám. Kdo ví, kam se ty zmizelé věci vlastně dostanou, radši bych to nechtěla zjistit.

Navrhuji tedy, zda by nemohl nechat zmizet něco menšího. Vytahuji z kapsy červený nos. Chvilí s ním nad Valiborem mávám a opravdu, nos v mé ruce za chvíli zmizí, a co víc, objeví se pod Petříkovou peřinou. Aby to nevypadalo jako náhoda, udělá to Valibor ještě jednou, a tentokrát nos přemístí pod Honzíkův polštář.

Kluci jsou naprosto konsternováni, s kým se to ocitli na pokoji, a začnou žadonit, aby je to Valibor naučil. To ale není jen tak, protože prozradit kouzelnické tajemství je jako nejíst čokoládu, a to opravdu nejde. Valibor ale souhlasí s mým návrhem, že se pokusíme na kluky trochu jeho kouzelnické energie přenést.

A tak obřadně obmotávám Valiborovu hlavu toaletním papírem, stejně tak jako hlavy Honzíka a Petra. Tím propojím jejich mozky, a Valibor tak bude moci přeposlat kouzelnickou energii. Všichni se maximálně soustředíme a opravdu to funguje. Oběma klukům se podaří nechat nos také zmizet. Všichni jsou nadšeni!

Kouzelná atmosféra nemizí ani ve chvíli, kdy do pokoje přichází sestra a dává Honzíkovi premedikaci. Jako bychom ani nebyli na nemocničním pokoji a nechystali Honzíka na operaci, spíše si všichni připadáme jako v kouzelnické škole. Honzík bez přestání kouzlí, a i když už začíná být malátný a popletený, stále drmolí

kouzelnické zaříkávadlo a nos neúnavně mizí a objevuje se na místech, na která Honzík ukazuje.

Vše je připraveno a Honzíkův čekací závod je u konce. Schází už jen cílová rovinka. Cesta na operační sál. Vyrážíme s celou jeho postelí a Petr s Valiborem mu mávají červeným nosem.

Honzík i během cesty kouzlí a já s maminkou po sté překvapeně tleskáme, když se mu to opět podaří. Před branami operačního sálu se maminka s Honzou loučí, ale ten si toho ani nevšimne, protože už své umění ukazuje lékaři, který ho odnáší přímo na sál.

Je půl jedné, právě jsem vyprovodila posledního pacienta na sál, a půjdu se tedy pro dnešek se všemi rozloučit. Najednou ke mně přispěchá staniční sestra: „Bětuško, neměla bys ještě chvíli čas? Doktoři přidali ještě jednoho pacienta. Mohla bys jít ještě s ním na sál? Je sice už větší, ale určitě by mu to udělalo radost. Je to Dalibor.“

Nemohu si vybavit žádného Dalibora, a tak mám chvíli strach, že jsem snad dnes vynechala nějaký pokoj, načež sestra dodá: „Leží na sedmičce s Honzou a Petrem.“

Tak přeci jen se Valibor té operace dnes dočká! Na sedmičce už se to ví a všichni se radují. Honzík s Petrem už jsou po svém zároku vzhůru, a když vidí, jak se Valibor, jejich kouzelnický vzor, raduje, snášejí i svůj vlastní pooperační stav o něco lépe.

Na pokoji vzniká neplánovaná předoperační oslava. Zdobím mimo jiné Valiborovu postel svými erárními kalhotkami, které mají po cestě na sál suplovat záclonku. Najednou začne Petr něco důležitě šeptat mamince. Ta celá zčervená a rezolutně krotí hlavou. Petr ji moc prosí a maminka všem říká, o co jde: „Petr chce, abych Valiborovu postel vyzdobila i svými kalhotkami.“ Maminka je neoblomná, a tak vymyslím jiný plán. Zatímco ostatní sestry Valibora připravují, vymyslíme s Petrem, Honzíkem a maminkami

píseň, která Valiborovi zpříjemní cestu na sál. Když tedy konečně vyrazíme, rozléhá se po chodbách veselá píseň o skvělém kouzelníku Valiborovi, který byl ve skutečnosti Dalibor.

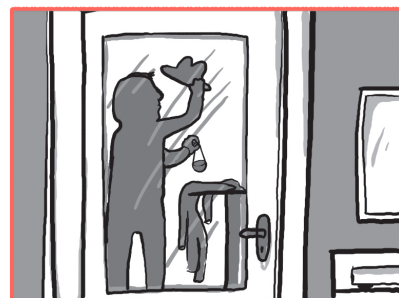
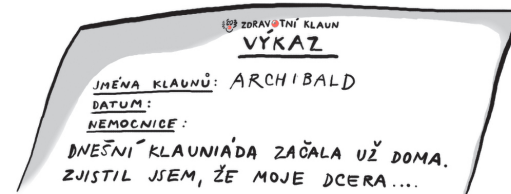
Pro dnešek mají tedy všichni závodníci doběháno. I já se po celodopoledním fandění cítím jako běžec – unavená, ale spokojená se svým výkonem. Už mi zbývá jen se s dnešními závodníky rozloučit a popřát jim hodně sil do dalšího závodu. Závodu, ve kterém se musí co nejrychleji zotavit a vyrazit domů na opravdové hřiště.

„Ahoj, já se jmenuji Archibald,“ představuji se asi pětiletému klukovi. „Jak se jmenuješ ty?“ Chlapec ani nemrkne okem a staví si dál ze stavebnice. „Hmmm, to je ale pěkný medvídek. To je tvůj? Jakpak se jmenuje?“ Zkouším to dál, zase jinak. Chlapec se ke mně natočí ještě více zády a staví si dál. „Můžu ti podávat kostičky?“ zkouším to zase odjinud. Klučina si nahrne všechny díly stavebnice k sobě a staví si dál. Ano, to je obrana dětí, které se ocitnou samy v cizím prostředí. Prostě přestanou komunikovat. Je to pro všechny tak trochu oříšek, jak s takovým dítětem navázat komunikaci. Jsme sice profesionálové a známe plno různých způsobů, jak najít k dítěti cestu, ale těch cest je hodně a než najdeme tu pravou, chce to docela dost práce a trpělivosti.

Já mám jeden způsob, který používám, když vyčerpám všechny možnosti. Je to prostě prdící pytlík. A tady si to situace vyžadovala. Zmáčknu jsem pytlík, který mám ukrytý v šose kabátu, a ozval se zvuk. Kluk trochu zbystril, ale nedal se. Zmáčknu jsem pytlík podruhé. Ozval se stejný zvuk a klučina se ohlédl. Zmáčknu jsem pytlík potřetí a povídám směrem ke klučinovi: „To jsi byl ty?“ V tu chvíli zareagoval úplně bezprostředně. „To ne já! To ty!“ Mně už stačilo jenom odpovědět, že já jsem to určitě nebyl, že to musel být on. Dušoval se, že on to určitě nebyl. A bariéra je prolomená. Pak už jsme spolu mohli dělat různé vylomeniny a moc jsme se při tom nasmáli. Z nemluvy se stal strašně fajn kluk, pro kterého se mi podařilo udělat moc prima klauniádu.

Někdy jsou situace, od kterých ani nečekáme, že by se z nich mohly stát velice příjemné chvíle. A to, že ten malý kluk začal komunikovat, je v nemocnici moc důležité pro něho i pro nás. Pro něho je to krok k uzdravení a pro nás krok v naší práci.

KAREL a DOMINIKA

Karel byl na pediatrické klinice už dlouho, ale potkali jsme se sotva na tři týdny. Poslala nás za ním herní terapeutka Darina. Byl na tom velmi špatně, postupně ho schvacovala zřejmě dědičná choroba, které nedlouho předtím podlehl i jeho maminka. Poprvé mi tehdy skutečně došlo, že naše laická klasifikace dětských oddělení na ta běžná, vcelku bezstarostná, a na vážná (většinou při tom myslíme téměř výhradně na onkologii) se někdy zásadně míjí s nemocniční realitou.

U Karla jsem vsadil na klaunsko-kouzelnickou kartu – byl zesláblý a skleslý, ale kouzla sledoval se zájmem a já si říkal, že zájem je přesně to, co bych u něj měl a snad i mohl probudit. Na závěr jsem si nechal kouzlo se zmizením kapesníku. Ukázal jsem červený kapesník („obyčejný“, dodal jsem a poskytl k prozkoumání), potom svou prázdnou dlaň („obyčejnou“, jak jinak, zkoumat ji nikdo nepotřeboval). Pak jsem oboje jednoduše spojil: kapesník jsem dal do dlaně, sevřel kolem něj prsty, kapesník ještě chvíli koukal a potom se nám všem ztratil z očí. Karel i babička, která s vnukem trávila na nemocničním pokoji dlouhé dny a týdny, pak nevěřícně sledovali rozvinující se dlaň, ve které byl ještě před chvílí zcela prokazatelně kus červené látky. „A jak se to dělá?“ chtěl vědět Karel. Kouzla se samozřejmě neprozrazují, ale aspoň jsem slíbil, že zase přijdu, tentokrát s dalšími kouzly.

Další návštěva u Karla byla návštěvou po návštěvě – byli jsme na jiném motolském oddělení, už převlečení, ale já jsem musel splnit svůj slib, a tak jsem šel ještě za Karlem, mimořádně jen tak v civilu. Ukazoval jsem jiná kouzla, některá ho naučil a nakonec jsme se vrátili k tomu kouzelnému kapesníku, který ho tolik zaujal. „Jak dlouho mám ještě čekat, než mi to prozradíš? Co mám ještě dělat?“ „Trénovat tyhle kouzla, jo? A přemejšlet nad tím.“ Prozradit to nesmím, to je samozřejmé, to nesmí žádný kouzelník, ale pochopit se to dá. „Já zase přijdu, jako klaun.“ Když jsem další

týden volal Darině, že bych se znovu stavil za Karlem, řekla mi, co všichni od začátku čekali. Špatná prognóza se vyplnila, pro překvapení nezbyl prostor. Mě pak ještě nějakou dobu pronásledovalo (a teď, když to píšu, pronásleduje mě znova) to nevyzrazené tajemství a co že to vlastně Karel měl ještě udělat, abych mu kouzlo prozradil. Byl bych to rád udělal, i když vím (a všichni tušíme), že ten, kdo prozrazuje kouzla, připravuje ostatním spíš zklamání, protože ukrajuje prostor pro překvapení, nečekaný zvrát, prostor pro tajemství.

S Dominikou jsme se na rozdíl od Karla znali několik let – potkávali jsme se na jednotce intenzivní péče. Potkávali v tom smyslu, že Dominika ležela pořád v jedné a té samé posteli, obklopená stále stejnými přístroji, a my k ní pravidelně přicházeli, docela blízko, aby nás dobře viděla, protože nemohla ani zvednout hlavu. Hýbala sotva rukama a z krku jí vycházela průhledná trubička. Sestry, které o ní láskyplně pečovaly, nám vysvětlily zvláštní jazyk, kterým se s holčičkou naučily dorozumívat. Dominika mluvila očima. A to nijak metaforicky, ale skutečně – podle počtu mrknutí jsme poznali, jestli na naše otázky odpovídá ano nebo ne, jestli se jí písnička líbila, nebo si napříště máme připravit úplně jinou, jestli dneska pokračovat v příběhu rozehraném minule s jejími hračkami a tak dále. A v místech, kde by se jiné děti smály, Dominika skřípala zuby, což byl zvuk, na který jsme vždycky čekali, na který jsme se těšili. Kdykoliv jsme totiž uslyšeli skřípání zubů, věděli jsme, že jsme na správné cestě, že Dominika se baví, že v jejím životě, pokaženém dopravní nehodou kdysi před lety, když byla ještě malá, při které přišla o rodiče a vážně si poranila páteř, se právě odehrává něco, z čeho má radost. Tak se tedy nad její postelí objevovaly v pravidelných intervalech kromě tváří sestřiček také naše tváře, mezi kterými Dominika přirozeně rozlišovala a někdy dokázala dát svou zvláštní řečí velmi výmluvně najevo zvýšené sympatie k některému z nás. Toho pak ostatní ochotně pouštěli před sebe a všichni se jím rádi nechali nad Dominičinou postelí za-

stínit, protože brzy na to zazněl do pípaní přístrojů, přesného a mechanického jako metronom, zvuk připomínající cvrčka, rozházené skřípání zubů o sebe, to jak se Dominika na nás zubila, zvuk, který nás často vítal a nakonec i vyprovázel.

TERAPIE ZAPOMNĚNÍM

Dětská chirurgie. Šestiletý Jirka, blondák, modré oči, leží v posteli se zabandážovanou nohou. Ustřižená nohavice pyžama odhaluje bílou gázu od kotníku až po stehno. Zrovna se něčemu smějeme – čemu, to už si nevzpomínám. Čemu, ostatně není tak důležité, jako smích sám.

Je čas z pokoje odejít. Spousta dalších pacientů čeká. Nemocniční oddělení je plné.

Na rozloučenou si cvrnknu do klobouku a jsem na chodbě. Dveře se za mnou znovu otevřou a Jirka se zubí po mém boku. Nestálo mu to a tak mě s chutí následuje ještě do dalšího pokoje. Chvilí je se mnou, a když přijde na návštěvu jeho maminka, vrátí se do svého pokoje. Dál o tom nepřemýšlím. Takové věci se dějí naprosto běžně.

O tři hodiny později, když má návštěva končí, jdu poděkovat primáři, vynikajícímu lékaři, který se stal mým přítelem. Na chvíli mě zadrží a říká mi, že Jirka je po operaci, ale nechtěli ho poslat domů, dokud se nepokusí chodit, dokud nezačne nohu zase používat. Jirka už několik dnů každý pokus o chůzi odmítal. Teď ho tedy konečně mohou poslat domů.

Při vší té zábavě, kterou jsme si spolu užívali, asi prostě zapomněl na svůj strach, zvedl se z postele a šel za mnou. Další malý zázrak a důvod, proč si tolik nemocnic přeje naše pravidelné návštěvy.

Na onkologické oddělení brněnské nemocnice přijali nového pacienta, malého chlapečka s hlavičkou trošku nakloněnou k pravému rameni. Jmenuje se Vítek, jeho rodina je z daleka a rodiče se doma starají o dalších šest dětí.

Má nevinný a něžný výraz, přicházíme-li však kdykoli blíž ke dveřím do jeho pokoje, bojí se a začíná plakat. Je smutný a stýská se mu. Nějaký čas se naše společná setkání odehrávají za polootevřenými dveřmi do pokoje, kdy jsou vidět jen klaunské nosy, slyšet ukulele a do pokoje k bojácnému Vítkovi proudí bublinky z bublifuku, které pozoruje, chytá je do drobných rukou a směje se tomu. Jsme trpěliví. Víme, že potřebujeme k probourání bariéry strachu u malého chlapce, navíc bez přítomnosti maminky, více času a věříme, že čas snad bude.

Postupně nás začíná Vítek přijímat do svého každodenního života na onkologii. Sestry nám sdělují, že se na nás začíná ptát: „Kauni? Fu-fu?“

Tato slova patří mezi jeho první, která vůbec zatím vyslovuje. Fu-fu se stává jeho nejoblíbenější hračkou, má bublifuk u své postýlky a nosí ho u sebe i herní terapeut Roman. Fu-fu se stává na onkologii známým pojmem. Málokdy teď říkáme bublifuk, spíše fu-fu. Ustálí se také pojmenování našeho nového kamaráda, je to prostě „Vítek Fu-fu“.

Naše přátelství s malým Vítkem se začíná pomalu rodit, strach a obavy ustupují společným hrám s Fu fu, můžeme už chodit k jeho postýlce. Vítek má moc rád také ukulele a rád si na ně brnká.

Čas běží a „kauni“ a Vítek a pravidelné klauniády na onkologii patří prostě k sobě. Za nějaký čas, vlastně po roce, klaunují s kolegyní doktorkou Rentgenovou na Vítkově narozeninové oslavě. Vítek má už tři roky. Dostává obrovský bublifuk a rozjíždíme na oslavě fu fu party. Je tu také narozeninový dort, autíčka, dárky,

ostatní pacienti i sestřičky z onkologického oddělení, herní terapeut Roman a Vítek s úsměvem na tváři.

Vítkův svět se zúžil na onkologické oddělení, doktory a doktorky, sestry a klauny. Na jednu stranu zúžil, na druhou stranu rozšířil o nevšední, někdy kouzelné zážitky. Je úžasné pozorovat, že Vítkův zdravotní stav se díky léčbě začíná obracet k lepšímu. Na malé hlavičce, stále nakloněné k pravému ramínku, mu začínají růst jemné vlásky, má více chuť skotačit, více mluví.

V tomto období přinášíme na onkologické oddělení projekt Cirkus Paciento. Každý den docházíme po dobu jednoho týdne do nemocnice a učíme děti, které mají zájem, například kouzlit, žonglovat, krotit dravé šelmy nebo jezdit na koníkovi, zkrátka to, co sami používáme při našich klauniádách a ještě něco navíc. Vítek se celý týden s námi setkává a společně trénujeme kouzlo s bublifukem, který když se pořádně začaruje, a to Víteček umí dobře, vydává krásné zvuky. Při závěrečném vystoupení dětí a zdravotních klaunů pro celé oddělení Vítek se svým „fu-fu kouzlem“ vyloženě exceluje, užívá si svůj čas na jevišti a za doprovodu živé hudby se celý rozesmátý úplně spontánně roztančí. Je to pro mne silný zážitek a vidím, že i sestřičky mají slzy v očích. Slzy dojetí i radosti.

Nastává čas, kdy se léčba malého Vítky po více než roce a půl úspěšně dovršuje. Do nemocnice přijíždí jeho maminka a my se s ní můžeme také seznámit.

„Aha, tak to už vím, co to znamená to jeho věčné ‚kauni‘. Pořád jsem tomu nerozuměla,“ ujasňuje si maminka souvislosti.

Nějaký čas se s Vítkem nevidáme. Jen velmi zřídka, když přijede s mamkou na kontrolu. Volá na nás „fu-fu“ a vždy se radostně vítáme jako staří známí. Je to už větší klouček, má jemné blondaté vlásky a rozumnější výraz.

Uplyne několik měsíců. Na onkologickém oddělení probíhá jedna z našich pravidelných klauniád. Nahlížím do pokoje číslo 7, ve kterém nás více než rok a půl vždy vyhlížel malý Vítek. Pokoj je prázdný a já se ptám jedné sestřičky na sesterně:

„Víteček je doma?“

Připadá mi to jako nekonečně dlouhá chvíle, než ke mně sestra zvedne oči zalité slzami a zavrtí hlavou. Chápu a neptám se dál. Někdy se nemoc vrátí a má mnohem rychlejší průběh než před léčbou.

Myslím na to, jak křehké a hluboké bylo naše klaunské přátelství s Vítkem Fu-fu. Myslím na to, že pro klauna je každá vteřina strávená s pacientem stejně hodnotná, jako kdybychom spolu strávili spoustu let. Je těžké říci, zda jsme se znali krátce nebo vlastně dlouho. Pro mě je důležité, že naše společné zážitky byly intenzivní a rozhodně nezapomenutelné. Vítek toho ovlivnil za svůj krátký život opravdu hodně – vnesl na oddělení onkologie nový pohled na bublinkový zázrak za patnáct korun, dal mu význam, který žije pořád.

Jeho fu-fu spojilo v přátelství nás klauny s personálem i s ostatními pacienty. Vítek vlastně nikdy neodešel, mezi námi klauny se teď bublifuku říká fu-fu.

VELKÁ KLÁRKA

Zhruba uprostřed oddělení dětské ortopedie na pražské Bulovce je velký pokoj s třemi postelemi postavenými kolmo ke stěně. Každá je vybavena zvláštní konstrukcí – dvěma rovnoběžnými tyčemi, které se táhnou nad lůžkem jako dvě kolejnice, nebo ještě spíš jako tyče k držení v tramvajích, autobusech nebo metru. I tady na nich bývají lidé zavěšeni za končetiny, na rozdíl od dopravních prostředků se však většinou jedná o nohy po nejrůznějších chirurgických zákrocích, nohy v gypsech a bandážích, nohy provrtané šrouby a naléhavě ukazující na protější stěnu, kde těsně pod stropem visí velká zapnutá televize. Zdejší pacienti těmi svými neobvyklými dopravními prostředky pomalu cestují domů; často tak pomalu, že krajina za okny s výhledem po okolních nemocničních pavilonech zůstává pořád stejná.

Klára leží většinou na prostřední posteli, jako si lidé, jezdící každé ráno do školy nebo do práce stejnou tramvaj, vybírají své oblíbené místo a ostatní cestující se to po nějaké době naučí respektovat. Klára je tu často. Je jí dvanáct nebo třináct, ale tělo jí přestalo růst už před pár lety. Zbývalo přitom jen pár centimetrů, při kterých by sice stejně zůstala „malá“, ale ten kousíček by jí později, až bude Klára velká, mohl přinést v mnoha věcech samostatnost a výrazně jí usnadnit dospělý život. Řešení, které se nabízelo a na které Klára přistoupila, bylo postupné natahování nohou. Tomu ovšem musí, laicky řečeno, pokaždé předcházet chirurgické „zlovení“ kostí, které pak mezeru vzniklou natahováním dorostou. To celé se odehrává přibližně v půlročních cyklech a pokaždé to znamená několik měsíců v nemocnici. Klára nás tedy dobře znala, stejně jako jsme znali my ji.

Návštěvu u ní a jejích dvou spolupacientek jsme většinou začínali tak, že jsme došli až pod televizi (zbývalo pár centimetrů a dotýkala by se střechy mého klobouku), což byl zároveň pomyslňý střed pokoje, rozhlédli jsme se po místnosti a začali jsme holky

chválit, že jsou jedním z mála nemocničních pokojů, které nejsou vybaveny televizí, a že tedy nemrhají časem a věnují ho užitečnější věcem. V tu samou chvíli se přímo nad našimi hlavami otevřela Hvězdná brána, Lisa Simpsonová vystříhla sólo na saxofon nebo hypoteční ústav nabízel „cestu domů“. Klára se smála a bylo jasné, že nás ráda vidí. Rádi jsme ji – vzhledem k místu našeho setkávání poněkud sobecky – vidali i my. I když každému dalšímu zákroku předcházelo bolestné rozhodování a i když Klára byla podle všeho několikrát rozhodnuta s natahováním svých nohou nadobro přestat, nakonec vždycky zvítězila její pevná vůle a znovu jsme se setkali na Bulovce pod televizí.

Předpokládám, že touhle dobou už Klára na své pomalé posteli dojela až domů a na dlouhé a opakované pobyty v nemocnici už jenom vzpomíná, jako já teď vzpomínám na ni, a doufám (už ne-sobecky), že až budu příště stát v „jejím“ pokoji pod televizí, budu už mluvit k někomu jinému. Já tu televizi sice neuvidím, ale budu vědět, že tam je. Každý, kdo Kláru potká, uvidí drobnou dívku a jen málokoho napadne, že těmi posledními pár centimetry přerostla nejen sama sebe, ale i mnohé z nás. Záleží samozřejmě na tom, odkud se díváme.

TAJEMNÝ KAMARÁD V ROUŠCE

„Čeká na nové plíce. Je v nemocnici v podstatě pořád. Bude dobré, když ho pobavíte, ale vezměte si, prosím, roušky,“ dozvídáme se na sesterně informace o dospívajícím chlapci, za kterým jsme od sestřiček vysláni. Jsme v nemocnici v Uherském Hradišti.

Nasazují si roušku a na ni umisťují svůj klaunský nos. Člověk si tou světle zelenou papírovou rouškou zakryje vlastně celou dolní půlku obličeje, a tak z vaší tváře vynikají zejména oči. Je to, jako byste si nasadili zlodějský šátek a chystali jste se vykrást třeba banku. V kombinaci s klaunským nosem se může nemocniční rouška proměnit vlastně v cokoliv. Koneckonců jsme přece klauni.

Vcházíme do pokoje, kde je úplné ticho. U stolu sedí světlovlasý kluk, má také roušku přes ústa, listuje tlustou knihou. Těžko odhaduji věk, ale tipuji si tak kolem patnácti šestnácti let, možná i méně. Je to magická situace. Hledíme na sebe navzájem přes papírové roušky, které ještě více zvýrazňují naše oči. On má tmavě modré oči, doširoka otevřené.

S kolegou vycházíme z atmosféry tajemna a neznáma. Začínáme hrát hru jakoby na lupiče, když už máme všichni tři ty světle zelené roušky na obličeji. Představujeme se jako jeho parťáci, jako kamarádi z lupičské bandy, chválíme jeho dobré maskování a ptáme se na krycí jméno. Jsme mile překvapeni, že chlapec rychle reaguje a jakoby nic vymýšlí tajné jméno, přistupuje na naši hru o lupičích velmi ochotně a svižně.

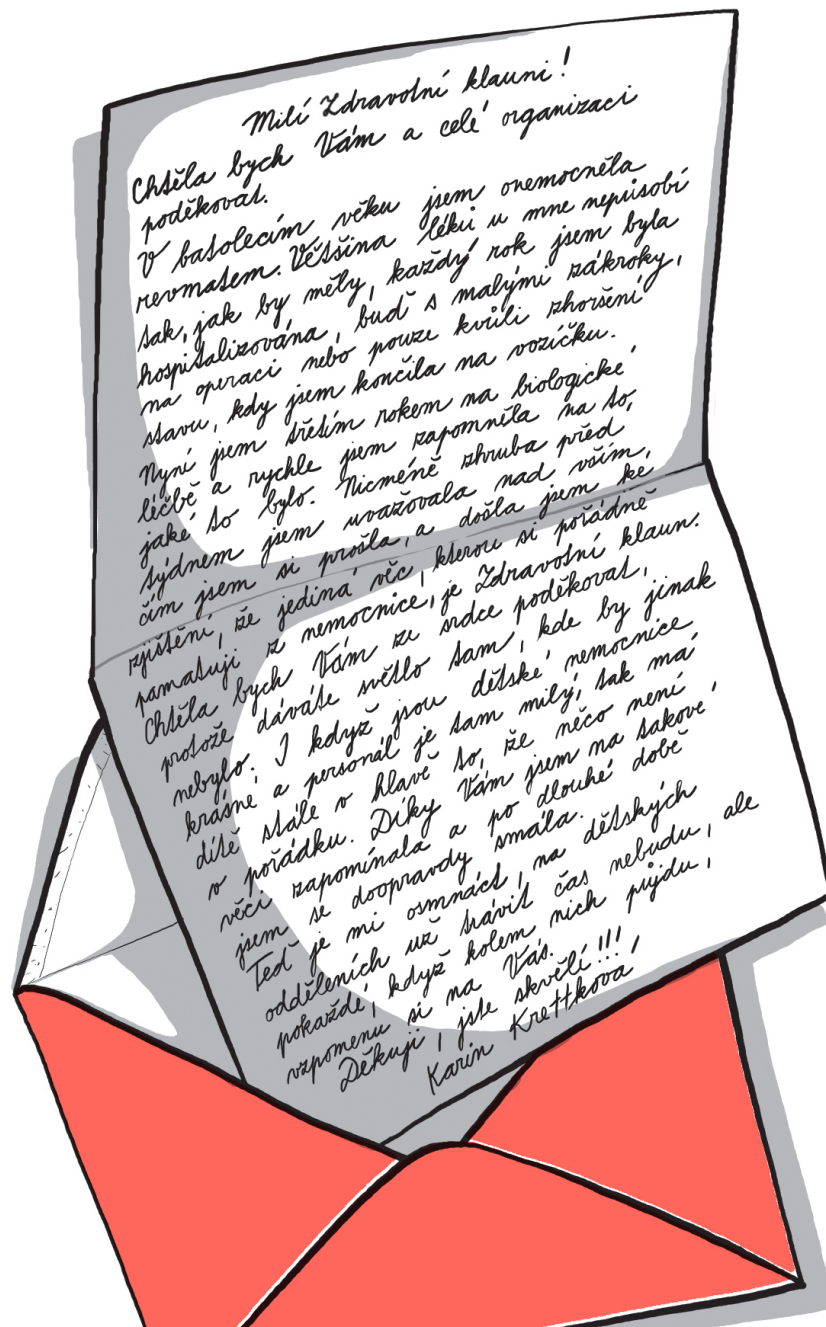
Společně se shodujeme na tajném hesle, které je naše a nesmí se nikomu prozradit. Naše krátké, leč velmi intenzivní setkání končí. Loučíme se tajným gestem a mizíme velice nenápadně, až na pár zaškobrtnutí, z pokoje.

Asi po hodině se znovu s naším komplicem potkáváme na chodbě, ihned si bereme roušky a zdravíme se smluveným gestem. Je vidět, jak se našemu kamarádovi zablýskne šibalsky v tmavě modrých očích, takový tajný úsměv.

Po několika měsících se znovu setkáváme. Naše heslo je stále v živé paměti i maskování stále funguje. Tajná společná lupičská hra stále žije, bavíme se a společně se tomu smějeme. Jen už nemusíme mít roušky a poprvé se vlastně vidíme navzájem bez maskování. Poprvé můžeme vidět hezký úsměv našeho kamaráda.

Dnes už vím, že náš tajný kamarád se dočkal své transplantace a vše dobře dopadlo. Už se sice nevidáme, protože je konečně doma, ale občas máme v nemocnici v Uherském Hradišti u paní učitelky v herně tajemný vzkaz. Známe už i jeho pravé jméno, ale to neprozradím, jistě to chápete, jsme prostě jedna lupičská banda, vlastně tajní parťáci a držíme přece při sobě.

DOPIS

Milí Zdravotní klauni!
Chtěla bych Vám a celé organizaci
poděkovat.
V babolecím věku jsem onemocněla
revmatismem. Většina léků u mne nepůsobí
tak, jak by měly, každý rok jsem byla
hospitalizována, buď s malými zákroky,
na operaci nebo pouze kvůli zhoršení
stavu, kdy jsem končila na vozíčku.
Nyní jsem třetím rokem na biologické
léčbě a rychle jsem zapomněla na to,
jakež to bylo. Nicméně shruba před
týdnem jsem uvážovala nad tím,
čím jsem si přešla, a došla jsem ke
zjištění, že jediná věc, kterou si pořádně
pamatuji z nemocnice, je Zdravotní klaun.
Chtěla bych Vám se srdce poděkovat,
protože dáváte mělo tam, kde by jinak
nebylo. J kdysi pro dětské nemocnice,
krásně a personál je tam milý, tak má
dítě stále v hlavě to, že něco není
v pořádku. Díky Vám jsem na sarkově
něco zapomněla a po dlouhé době
jsem se doopravdy smála.
Teď je mi osmnáct, na dětských
odděleních už hávil čas nebudu, ale
pokazdi, když kolem nich půjdu, ale
zapomenu si na Vás.
Děkuji, jste skvělí!!!
Karin Krettková

KOUZELNICKÝ ELIXÍR

Tento týden přicházíme na onkologii každé odpoledne. Je to pro mne nová situace, protože se setkávám s personálem i s pacienty bez klaunského kostýmu civilně jako já, Jana. Máme možnost se seznámit zase na jiné úrovni, protože tento týden je zasvěcený Cirkusu Paciento. Budeme se společně učit kouzlit, žonglovat, hrát si nebo jezdit na molitanovém koníkovi, který vypadá jako živý. Celý společný týden potom zakončíme cirkusovým představením přímo v nemocnici.

„Ahoj, já jsem Jana, asi mě budeš znát spíše jako sestru Sádru s červeným nosem,“ představuji se Josífkovi, který je se svou maminkou na izolovaném pokoji zvaném box číslo 8.

Josífek nemůže mluvit, vidí pouze jedním okem a může jenom ležet na zádech. Vypadá to, že není schopen žádné mimiky v obličejí. Jeho maminka je velice pozitivně naladěna, cítím z ní odhodlání a sílu. Nejsem si jistá, zda tady uspěju s nabídkou cirkusového umění, ale přesto to chci vyzkoušet. Učím mamku a Josífkova kouzla s hůlkou. Je to krásné, jak v Josífkových rukou s mamčinou pomocí mění hůlka černou barvu na červenou. Maminka je ráda, že mají změnu a bere si na trénování do zítřka ještě kouzlení s klaunským nosem.

Vycházím z boxu číslo 8 příjemně překvapena tím, jak se Josef i jeho mamka úplně přirozeně stávají součástí cirkusového souboru. Ale jsou na izolaci, co s tím?

Celý týden pravidelně docházím do boxu 8, pilujeme kouzlo, zkoušíme vhodný kostým. Společně s maminkou domlouváme s lékaři a sestrami, zda bude moci Josífek v představení vystupovat mezi ostatními dětmi, zda je vhodné izolaci porušit. Je rozhodnuto. Může.

Nastává den velké cirkusové premiéry. Celý týden jsme pracovali s dětmi individuálně, protože byly upoutané na lůžko, podobně jako Josífek, a dnes to celé uvidí rovnou diváci – pacienti

z transplantační jednotky, rodiče, sestřičky, lékaři, primáři, přednostové.

Na jevišti už je vše připraveno, v zákulisí jsou natěšené děti na pojezdých židličkách ve slušivých kostýmech a úplně vzadu mezi diváky je na své postýlce, která se nevešla do zákulisí, hlavní kouzelník Josífek se svým kouzelnickým číslem „zmizení nosu“. Maminka si oblékla podobný kouzelnický mundúr jako její synek a jsou úžasné duo.

Těsně před začátkem vystoupení přibíhá k Josífkovi zdravotní sestřička s kapačkou. Omlouvá se, ale musí mu ji napíchnout, je to pravidelná důležitá dávka, a bude kapat asi hodinu. Hledím s otázkou v očích na maminku i na Josífka. „To zvládneme,“ mrkne na mě mamka a cirkus začíná.

Přesně v prostředku celého veselého představení, kde společně vystupují děti se zdravotními klauny, je zařazeno Josífkovo kouzlo. Celá pozornost všech diváků se přesouvá k postýlce Josífka, u které stojí maminka s kouzelnickou hůlkou v ruce. Všichni dojatě sledujeme, jak Josífek statečně čaruje s rukou napojenou na kapačkový stojan. Obdivuji ho, jak kouzlo výborně zvládá, i když si nevidí na ruce a nemůže je ani pořádně zvednout.

„Velevážené publikum, náš vynikající kouzelník Josefo je napojený na kouzelnický elixír, sledujte jeho účinky!“ doprovázím jakožto principálka cirkusu Josífkovo číslo a snažím se vzít kapačku do hry.

Josífek to zvládá úplně perfektně, i jeho skvělá maminka, ozývá se mohutný aplaus, maminka se skromně uklání. V tom přichází sestřička a odpojuje Josífkovi kapačku, což nakonec celé vypadá, jakoby to do představení patřilo – vlastně takové kapačkové kouzlo.

Jdu Josífkovi pográtulovat a vidím, že se v jeho nehybném výrazu v obličejí něco změnilo.

„On se usmívá,“ konstatuje dojatá maminka v kouzelnickém plášti.

Dochází mi, k jakému kouzlu tu vlastně ve skutečnosti došlo. Úsměv na dosud nehybné chlapcově tváři. Josífek má radost.

Usmívám se na něj, uvědomuju si, jak mi přebíhá mráz po zádech a už už běžím na jeviště uvádět další číslo. Jsem šťastná. A vím, že nejen já.

AHOJ

Jako zdravotní klauni chodíme po nemocnicích, po dětských odděleních, otevíráme dveře do různých pokojů a v těch pokojích nás čekají různí pacienti. Když z pokoje vyjdeme, někdy se smějeme ještě na chodbě, jindy vyjdeme, podíváme se na sebe a moc nemluvíme. V pokoji za dveřmi je někdo, kdo je na tom špatně. Ale jsou i chvíle, kdy se na sebe ani nepodíváme. Bojíme se, že v očích kolegy uvidíme odraz toho, co jsme právě prožili.

„Na sedmičku nevím, Kuba je na tom moc špatně, ale zeptám se,“ říká zdravotní sestra. Vychází z pokoje: „No maminka nechce, ale Kuba ano. Tak to zkuste!“ V pokoji je šero, žaluzie zatažené. Na židli maminka. Smutek, bezradnost, zoufalství, strach. Tak by se dal popsat její výraz. Na posteli leží asi tak šestiletý Kuba. Bledý, unavený. „Musíte jít blíž! Už málo vidí a špatně slyší a taky už nemluví.“ Přišli jsme až k posteli, aby nás mohl Kuba vnímat. Jdeme mu dělat klauniádu. Jdeme udělat něco, aby zapomněl na to, jak mu je a aby zapomněl na to, co ho čeká. Vypadá to skoro jako morbidní fraška, dělat v tomto prostředí klauniádu. Lukáš bere ukulele. Zpíváme písničky, pouštíme bubliny z bublifuku. Naše možnosti jsou omezené, nejsme schopni odhadnout, co bude Kuba moci vnímat. V průběhu však vidíme reakce, že naše snažení odezvu má. Možná, že v tom pokoji bylo na chvíli světleji a že se nálada změnila, ale to jako přímý účastník jsem mohl jen těžko odhadovat. Po zádech mi tekla pot a dělal jsem, co jsem mohl.

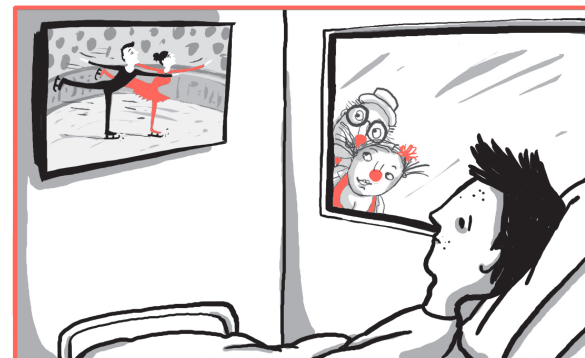
Teď, když se na to zpětně dívám, tak vím, že nás vnímal. V rámci svých možností. Ležel, my jsme hráli, on byl s námi a my s ním. Vlastně to vypadalo, jako kdyby odpočíval a my mu prostě hráli. Ale to bychom nesměli být na onkologii. Pak jsme se rozloučili a řekli: „Kubo, ahoj! My přijdeme příští týden.“ Pak se stalo něco, co jsme nečekali. A maminka už vůbec ne. Kuba zvedl ruku a řekl: „Ahoj!“ Úplně normálně, tak jak to slyšíte stokrát za den. „Ahoj!“ Vyšli jsme z pokoje, chvíli beze slova stáli a pak šli rovnou vedle na

další klauniádu. Až za hodnou chvíli jsme si o tom mohli něco říct. Ale moc toho nebylo. Člověk se v tu chvíli cítí ztracený, bezradný, slabý a nechce mluvit. Není o čem.

Za týden jsem šel na onkologii znovu. „Tak co Kuba?“ bylo moje první, když jsem se ptal sester na pacienty. „Zemřel, před pěti dny.“ V tu chvíli jsem pochopil, že to jeho „ahoj“ bylo jeho poslední. Bylo to „ahoj“ krátkému životu, o který ho připravila nemoc. Bylo to „ahoj“ i nám klaunům, kteří jsme s ním byli až do konce. Bylo to „ahoj“ kluka, který si nás, dva dny pře smrtí, pozval, aby se trochu pobavil.

Často si na tebe, Kubo, vzpomenu a často slyším to tvoje „ahoj“. Raději bych ti na něj odpověděl, než psal těch pár řádků. Ale takový je život. Můžu už jenom napsat: „Kubo, ahoj!“

KRASOBUSLENÍ

NEJVĚTŠÍ POKLAD LIDSTVA

Během návštěvy v nemocnici se člověk-klaun soustředí na ty opravdu cenné věci v životě, jako je radost, zdraví, hravost, krása, spojení, přijetí, něha, harmonie, přátelství... Aby tyto kvality zpřístupnil přítomným lidem, neváhá člověk-klaun udělat v podstatě cokoliv. Jenže někdy ani to nestačí. Někdy totiž lidé chtějí úplně něco jiného...

Oddělení ORL břevclavské nemocnice, pozdní lednové odpoledne. Chodbou se blíží budoucí podprimář MUDr. Čeněk Žouželík a MUDr. Bohumila Hrabalová, obvodní lékařka. O veřejně dveří pokoje číslo šest stojí opřen asi čtrnáctiletý mladý muž, ve tváři neutrální, lehce zrudlý výraz.

MUDr. Čeněk: Dobrý den.

MUDr. Bohumila: Ahoj.

Mladý muž: Hm.

MUDr. Čeněk: To je tvůj pokoj?

Mladý muž: Hm.

MUDr. Čeněk: Hm. Aha. A ty se jmenuješ?

Mladý muž: Hm.

MUDr. Čeněk: Aha. Výborně. Hm. No tak.

Následuje intenzivní hádání jména mladého muže. Po pěti minutách vykřikování jmen se MUDr. Čeněk a MUDr. Bohumila dobírají ke jménu Michal. MUDr. Čeněk se osměluje a posouvá zatím poněkud jednostrannou konverzaci na vyšší úroveň.

MUDr. Čeněk: Takže. Michale. Co sis přál pod stromeček?

Mladý muž: Nic.

MUDr. Čeněk (povzbuzen bouřlivou reakcí na první otázku): No a cos dostal?

Mladý muž: Všechno.

MUDr. Čeněk (pobouřeně): No tak to je hrozné! To si ani neumím představit. Tak to chápu, že nemáš náladu. Bohunko, musíme tady mladému Michalovi pomoci.

Následuje intenzivní hledání místa výskytu onoho Nic. Michalovi se ve tváři rozlívá spokojený výraz. Konečně někdo pochopil, co nejvíc potřebuje. Jenže najít Nic není až tak jednoduché a MUDr. Čeněk začíná propadat panice. V tom zažije okamžik osvětlení MUDr. Bohumila. S posvátnou úctou otáčí malý bubínek, který celou dobu svírá v rukou. A je tam. Nic se ukrývá v útrokách bubnu. Štěstím a úlevou překypující MUDr. Čeněk dává nadšeně ochutnat nalezené Nic Michalovi. Ten si pro jistotu ještě nabírá do kapes, prý na potom.

Nutno dodat, že tento objev sahající za rámec dnešní vědy pak Čeněk a Bohumila odtajnil celému řádu pacientů, návštěv, zástupců lékařského personálu a dalších zaměstnanců nemocnice. Zcela nad očekávání pak byli všichni tímto objevem nadšeni, nabírali Nic plnými hrstmi, vkládali je do úst, do tašek, mazali si Nic po obličejích a radostně vykřikovali: „To vám nikdo neukradne!“ nebo „Toho nikdy neubude!“ Z toho lze vyvodit jediné: Člověk-člověk si myslí, že potřebuje pořád všechno, ale ve skutečnosti potřebuje alespoň sem tam to pravé, rychlé, nefalšované Nic.

ZÁZRAČNÁ BUBLINA

Každý život má svou cenu a snad, pokud je přinucen nečekanou nemocí směřovat tuto svou hodnotu do krátkého časového úseku, má každá minuta takového krátkého života stejnou cenu, jako hodiny života delšího. Jedním z cílů Zdravotních klaunů je zlepšit kvalitu života hospitalizovaných dětí. Právě tam se minuty mohou stát stejně důležitými jako hodiny či dokonce dny nebo snad roky...

Má pacientka zoufale čekala na transplantaci. Nutnost být připojená dvacet čtyři hodin denně na přístroje a čekat na zprávu o vhodném dárci znamenala, že se celý její svět točil jen kolem postele. Smrskl se na pokoj 4krát 4 metry, stůl, židli, televizi, přístroj, který ji udržoval při životě, a postel, na které ležela. Neměla tedy moc důvodů k úsměvu.

Netuším, jak dlouho už tam takhle byla, ale apatie, s kterou přijímala svůj osud, zaváněla rezignací a nudou a odrážela se v jejím pohledu – prozrazoval obecný nezáměr o život.

Když jsem vešel do pokoje, ani se nenamáhala na mou přítomnost zareagovat. Byl jsem jen další doktor nebo sestra, kteří proplovají její osekávanou skutečností. Představil jsem se a vstoupil do jejího zorného pole, skoro očekáváje, že odmítavě uhne pohledem. Ale neudělala to. Spíš se zdálo, že je přítomností toho zvláštního doktora s divným kloboukem, praštěným úsměvem a velkým červeným nosem poněkud překvapena. Pokusil jsem se s ní nejprve dorozumět slovy, ale narazil jsem na její nezáměr. O odpověď na moje otázky se ani nepokusila, ale pořád mě sledovala, takže všechno nebylo ztraceno. V jednu chvíli jsem z kapsy vytáhl bublifuk a fouknul nad její postel pár bublin. Sledovala bublinky s mírným zájmem – praskaly jedna za druhou, až zůstala poslední.

Nikdy předtím ani potom jsem neviděl, aby mýdlová bublina vydržela tak dlouho. Vznášela se nad její postelí po dobu zcela mimořádnou. Jako opravdické kouzlo. Oba dva jsme bublinu pozorovali jako v hypnóze. Několikrát jsme se přitom na sebe podívali,

naše pohledy se setkaly a tiše se dělily o tu podivuhodně krásnou událost. Jakoby to trvalo hodiny, dny, roky. Každopádně nám bylo oběma jasné, že není normální, aby obyčejná mýdlová bublina vydržela takhle dlouho.

Odehrávalo se něco mimořádného a jen dva lidi na celém světě měli možnost to vidět. Pomalu, aniž bychom si všimli, kdy to začalo, jsme se oba začali usmívat. Když bublina konečně praskla, oba jsme se nahlas zasmáli. Malý bublifuk jsem položil na stolek u její postele a odešel jsem.

Ta bublina, křehká jako život sám, přízní jakéhosi nevysvětlitelného fenoménu vydržela mnohem déle, než je podle běžných měřítek možné. Oba jsme od té chvíle věděli, že zázraky se někdy dějí.

Pro mě byl ale ještě větším zázrakem úsměv, který jsme si vyměnili, protože v tu chvíli přestal její pokoj být jen postelí, stolem a televizí. Ten pokoj byl najednou tak obrovský, jako součet všech našich zkušeností, a skládal se jen ze dvou lidí, kteří spolu sdílejí kouzelný okamžik, zjevení, a kteří pochopili, jakkoliv jen na kratičký okamžik, že život je křehký jako bublina a stejně jako ona je také neohraničený, překvapivý a vzácný.

Ano, ten úsměv byl další malý zázrak.

KLAUNOVÁNÍ Pro STARŠÍ a POKROČILÉ

Strmý kopec, na kterém Domov pokojného stáří stojí, prověřuje kondici Zdravotních klaunů už více než deset let. V sobotu dopoledne šlape nahoru vždy dvojice klaunů z našeho týmu. A tato setkání s místními klienty bývají pokaždé jiná, plná zážitků, legrace a překvapení.

Dnes po ránu se nahoru za klienty Domova drápou sestry Olina a Otýlie – tedy klaunské alter ego mé a mé kolegyně Jany.

Vzájemný vztah v klaunské dvojici je pro práci se seniory velmi důležitý. Musí být dostatečně čitelný a šťavnatý, a zároveň musí zůstat přes všechny mezilidské karamboly pozitivní. A musí nás bavit – jediné tak bude naše návštěva bavit taky klienty.

Olinu Bláhovou a Otýlii Slepíčkovou spojuje tedy sesterský vztah. Mohu snad prozradit, že Olina je zde u klientů velmi oblíbená. Má nekonfliktní radostnou povahu, baví ji snad všecko na světě a k tomu ráda a často zpívá. Otýlie je její mladší, a značně excentričtější sestra. Pracuje jako knihovnice, ale tento svůj chvályhodný a seriózní zájem vyvažuje svým někdy snad až trochu příliš nonkonformním chováním. Naposledy, jak se Olině ex post pochlubila, se kupříkladu vyhoupla před zraky místních pánů na stůl a tančila tam kankán. Není divu, že ji Olina musí pořád trochu hlídat a především ji neúnavně vystavovat svému pozitivnímu výchovnému vlivu.

Klauniádu tradičně začínáme rozhovorem u sestřiček. Dozvídáme se, co je u koho nového a zda můžeme navštívit všechny pokoje. A zároveň se s Janou rozechříváme v našem klaunském vztahu a testujeme, jak nám to dnes funguje a čemu se sestřičky smějí.

A pak už vyrážíme za našimi starými (zde doslova) známými. Za tu dlouhou dobu jsme zde už s mnohými navázali hluboké vztahy, a často dobře víme, co kdo má rád a čemu se směje. Ale pořád musíme být navýsost bdělí a citlivě vnímat, jak nás kdo právě dnes přijímá, jaký typ kontaktu potřebuje. Také musíme mít na paměti

často zhoršené smyslové vnímání či pomalejší reakce klientů, aby i přesto humor fungoval a ke klientům dolehl. A kde z různých důvodů nefunguje humor, přenecháme působení síle hudby nebo doteku nebo aspoň obyčejné klaunské a lidské přítomnosti...

Kromě vzájemného vztahu ve dvojici nám často při práci pomáhají různé rekvizity. Dokážou vtáhnout do hry, otevírají prostor pro příběh, navozují vzpomínky. A tak dnes sebou Otýlie vleče sáňky. A ty sáňky mají vzadu dětskou bezpečnostní ohrádku.

Čím víc naši klaunské misi sami věříme, tím snáze vtáhneme do hry i klienty. Takže zapáleně táhneme sáňky do prvního pokoje a radostně se vítáme s paní Marií. Po vřelém přijetí se dovolujeme, zda bychom mohly využít pro letošní první jízdu kopeček u její postele, o jehož existenci neměla paní Maruška dosud ani tušení. Paní Marie svoluje a přípravy propukají. Sestry Olina a Otýlie jsou spíše nadšené než schopné sáňkařky, a tak se několikrát nepříliš profesionálně při nasedání srazí. Ale nakonec se i nejslabší článek celého projektu, Otýliina zadnice v růžové sukni, uvelebuje v zadní ohrádce. A už svištíme po linoleu z kopce dolů. Paní Marie nám z postele fandí, mává a nadšeně tleská, když se bez úhony dostáváme do cíle. Máme všechny radost. Proběhlo to přesně podle plánu. Žádný karambol. A ještě jsme si cestou k Olinině radosti zazpívali tematickou píseň „Padá sníh...“. Olina se elegantně vymršťuje ze sáněk, natěšená na další jízdu, a očekává stejný sportovní výkon i od Otýlie. Ta zaraženě sedí. „Otýlie, okamžitě vysedej, nebudu tě tahat do kopce!“ Otýlie sedí dál. Zaražená je teď popravdě už jen její zadní část v ohrádce, zbytek Otky sebou legračně trhá a škube ve snaze se urychleně vyprostit. Veškerá snaha je však marná. Dokonce ani velkoryse nabídnutá pomoc paní Marie není nic platná. Olina nerozumí, jak se jedné matce mohly narodit tak rozdílné dcery, a zavelí raději k urychlenému odchodu ze sáňkařského svahu. Otýlii nezbyvá, než se se svým novým a značně rustikálním přívazkem rychle sžít a poslušně se pokusit o co nejrychlejší odchod. Ve snaze rychle sestře vyhovět si

ale plete dveře a se suverénním „Nashledanou!“ zapluje na místní toaletu. Ta svou velikostí celému právě příchozímu objektu tvrdošijně vzdoruje, což paní Marie s Olinou poznávají podle hlasitého rachotu a podle Otčina klení. Olina opět pochybuje, že jsou s Otýlí dcerami téže ženy. Nakonec Otká přece jen úspěšně opouští prostor toalety, nachází ty pravé dveře a za značného narážení do jejich futer mává paní Marušce a konečně mizí. Olina ještě paní Marii pro klid duše ujišťuje, že má svou mladší sestru pořád v podstatě ráda a bude s ní mít trpělivost, a při odchodu trochu, ale opravdu jen malinko zakopne.

Skvělé je, když se podaří přinést rekvizitu, která má pro klienta nějaký citový náboj. Jako třeba velkou reprodukcí Masarykova portrétu, který jsme vzali na klauniádu k paní Doktorce.

Nikdo tuto vzdělanou, inteligentní a sečtělou ženu s obrovským vlasteneckým cítěním jinak neoslovoval. Když jsme za ní tehdy přišli s kolegou Aloisem Býčkem, byla už bohužel hodně nemocná a pouze ležela. Olina seděla u ní, držela ji za ruku a zvěstovala jí, že dnes se k ní chystá opravdu ojedinělá návštěva. V paní Doktorce začala hryzat zvědavost a počala návštěvu vyhlížet. Zdálo se na koni blížil sám prezident Masaryk. Důstojným krokem se pomalu sunul k její posteli. Co na tom, že byl pouze dvourozměrný a že za jeho portrétem tu a tam z orientačních důvodů vykoul kolega Alois. Pan prezident u postele pomalu a elegantně z koně sesedl, sklonil se k paní Doktorce a vyjádřil obrovskou radost, že se s ní konečně osobně potkává. Uctivě jí políbil ručku a potom ji a Olinu skromně požádal, zda bychom nebyly tak laskavé a nezazpívaly mu jeho nejoblíbenější píseň. Spustily jsme s paní Doktorkou „Ach synku, synku“ a pana prezidenta to tak dojalo, že si vypůjčenýma Aloisovýmá rukama musel zamáčknot na své papírové tváři mužné slzy.

Tak třeba takové bývají naše návštěvy v Domově. Koktejl zážitků, radosti a humoru a taky dojetí a vzpomínek. Baví to nás a baví to klienty. V sobotu dopoledne je to zkrátka v Domově pokojného

stáří naše. Rozvíříme pokojné vody, přineseme radost a tužíme se, aby se z pokojů co nejvíce ozýval smích.

Setkání a návštěvy u Káji vlastně lemují mé fungování u Zdravotního klauna od počátku až dodnes. Klaunovat pro něho by se dalo popsat odbornou latinskou terminologií „specificum unicum“. Ač sám nehybný, upoután na lůžko, vnáší kolem sebe spoustu impulzů k pohybu. Cvrkot sestery, rodiny i nás občasných návštěvníků, potrhých doktorů. On je náš lakmusový papírek, laboratorní senzor opakovanosti. Vždy, když se něco ošidného snaží vloudit do našeho vztahu, něco stereotypního, usnadňujícího, rutinního, spustí se alarm v podobě soustředěného Káji, který se těší, co zase přineseme na pokoj, k posteli, kde leží většinu času, ve dne i v noci, s výjimkou procházek, pojezdů na křesle...

První „vizity“ (spíše takové malé „vizitky“) plnily obavy, strach z nenaplnění, když je tak omezen. Vypadaly jako přelety včely z jednoho květu na druhý, rozpochybované o to víc, o co klidněji nás Kája sledoval jen pohybem očí. A my těkali tu z květu opojných melodií, tu plného přesládlých barev a balonků, tu rozhoupaného roztodivnými fyzickými kreacemi. Bylo to nutné. Bylo třeba si Káju takzvaně očuchat. Ale chyběl tam ten kontakt nezbytný pro setkání obou stran, Zdravotního klauna a pacienta. Šlo stále jen o jakési pokoukání, jednostranné předvedení procedur.

Pak to náhle přišlo to spontánně, prostě se to propojilo. Dovednost, nápad momentální a zjištění odezvy. Kája umí beatbox. Otevřelo se pole neorané hudební spolupráci, běhu na dlouhou trať, který trvá dodnes. Kolik písní, žánrů, battlů, scratchů a hlášek už jsme si společně vyzkoušeli!

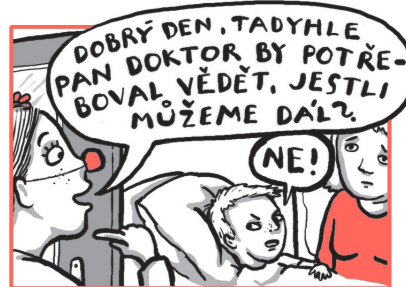
Kolik videí na mobil už máme za sebou... Beatbox je tak jako u hip hopu i náš „pátý element“ návštěv u Káji. A to i na té nejodbornější úrovni, Káju totiž už navštívil třeba Gipsy.cz nebo Beatburger band předal seznámek cvičení a praktik, jak hubu si cvičit a šlechtit.

Známe dobře už celou rozvrstvenou rodinu Kájovu, tátu, starostlivého chlapa s čistýma očima, i mámu, věčně rozesmátou,

provokující, tak jako babičku Růžu, která by mohla být tou krásnější sestrou kolegyň Naprdové či Prkenné. Sestru, bratrány i jejich holky, ze všech mimořádných narozenin jsme se stali už tak trochu vzdálenými bratrance a sestřenkami. Co je blízké všem, je bezprostřednost a smysl pro otevřenost. Smysl pro rodinnou soudržnost. Pouto vzájemných klauniád, kdy se už bavíme i navzájem, jako ve vztahu partnerů. Člověk sleduje Kájův vývoj od kluka přes adolescentními vtípky sršícího puberťáka po dospívajícího jedinice s vlastním názorem, a ladí se tak podle jeho růstu i se svým klaunem. Vymýšlí a připravuje adekvátní vstupy na pokoj. Beatbox je nádech a výdech, vstup a odchod našich klauniád u Káji.

Sledujeme, jak se Kája učí číst ve virtuálu, světě cyberpříběhů a filmů. Chaty si řeší intimně sám, jsou hranice osobní. Ale leckteré za ty roky padly. Přes masírovací procedury a jiné pořouchlosti v zacházení klaunů doktorů s osobními Kájovými věcmi. Nejsmutnější okamžik asi přijde, až bude Kájovi osmnáct a přestěhuje se z nemocnice, z dětského oddělení i dětské péče, do jiného a do oddělení pro dospělé. Ale třeba se shůry zase něco spojí a my se budeme setkávat dál...

MŮŽEME DÁL?

ZUZKY PŘEZŮVKY

Když se na svět dívám přes červený klaunský nos, říká se mi Julie Naprdová. Když nos sundám, jsem Jana.

Julie se umí objevit, i když nos zrovna nemám. Občas mi někde zapomene peněženku, třeba na trávníku před obchodákem. Místo hrnce plného úhledných pružných špaget mi uvaří těstovitou hmotu, která hrncem dokonale vyplňuje. Jdu k autu a ona mi před cestou na klauniádu upustí klíče do kanálu plného vody a bahna. Začne jednu větu, začne druhou, začne třetí, čtvrtou, pátou. A pak šestou. A těch prvních pět dokončí třeba až pozítří. To nejsou zlomyslnosti. Julie má tolik věcí na přemýšlení. Julie má tolik věcí k vyprávění. Vypráví v útržcích slov i forem. Vypráví v obrazech předbíhajících slova. Vypráví po proudu, napříč, protisměrně. Jednou je vypravěčem, jindy pozorovatelem. Přeskakuje mezi postavami. Když s ní budete mít trochu trpělivosti, pochopíte, že přes ten červený zakulacený nos nejde o světě vyprávět přímočaře.

Obraz první
září 2016

Zdravotní klaunky Jarmilka Prkenná a Julie Naprdová vcházejí do pokoje hematoonkologického oddělení.

Prkenná: „Ahoj, ahoj, já jsem Prkenná. Jarmilka Prkenná. Sestra. Proč do mě zase strkáte, paní doktorko?“

Naprdová: „Jarmilko, tak znovu. Nejprve vcházím já, pak vy. Takhle ze zadu nic nevidím. MUDrc. Julie Naprdová, lékařka, dobrý den. Můžeme dál?“

Prkenná: „Zuzka říká, že můžeme. Těší mě, já jsem Jarmilka. Jarmilka Prkenná.“

Naprdová: „Zuzka? Zuzku přece známe. Jarmilko, to se budete představovat opravdu pokaždé, když za Zuzkou přijdeme?“

Prkenná: „Když mě ten váš Pepa vždycky strašně rozhodí...“

Obraz druhý
prosinec 2017

Zdravotní klaunky Prkenná a Naprdová se po klauniádě převlékají v šatně do civilu. Prkenná rozplétá účes, roluje punčochy, schovává červený nos a stává se znovu Sabinou. Naprdová, nyní již Jana, muchlá do krosny pláště. To je alternativní forma skládání, takzvaná PPP – přímá příprava do pračky. Přichází jejich oblíbená nemocniční herní sestra.

Herní sestra: „Sabčo, Jani, už jste převlečené? Můžu na chvílku dál? Že prý také chodíte klaunovat za dětmi domů. Pamatujete na Zuzku? Dám vám kontakt na rodiče, jsem si jistá, že by byla moc ráda, kdyby se za ní klauni zastavili.“

Obraz třetí
leden 2018

Jana (sedí u kuchyňského stolu a polohlasně si uvažuje): „Zuzka, to byla přece ta holčička na onkologii, co nás pokaždé tak ráda viděla. Hlavu měla jak vajíčko, hladoučkou, úplně bez vlásku. Velikánské brýle, výrazné oči. Nemocnice, onkologie, ve skříňce hřeben, který nepotřebuje, a stejně se směje a směje. Sotva desetiletá moc nemocná holka, a rozdává dobrou náladu. A pak ji přece pustili domů, že se to dalo do pořádku.“

*(zvedá telefon a volá do pražské kanceláře Zdravotního klauna)
„Haló, haló, máme tu Zuzku, adeptku na Přezůvky². Se Sabčou jsme Přezůvky ještě nejely, nevím, jestli by ale Zuzka chtěla jiné klauny. A bylo by to potřeba to rozhodnout co nejdřív...“*

Obraz čtvrtý
leden 2018

14:55. Převlečené, s nosy na nosech vystupujeme z auta. Obě máme za sebou už stovky klauniád, ale Jarmilku Prkennou i mě, Julii Naprdovou, právě čekají první „Přezůvky máme!“. Vytahuji červený kufr na kolečkách, Jarmilka nese velkou krabici. Zvoníme a příjemný ženský hlas nás zve dál. Téměř kosmický výtah nás veze do čtvrtého patra. Hodinu a půl dlouhá přezůvková klauniáda právě začíná.

Jarmilka se cpe do pánských papučí, které si omylem vzala od souseda, já natahuji tlusté pletené protiskluzové ponožky. Strkáme do sebe, kymácíme se, about čtyři chodidla dvou klaunek, to trvá. Konečně se vydáváme do obýváku a hlasitě zdravíme pro nás zatím neviditelnou Zuzku. Celý byt je tak krásně uklizený, že až máme strach vstoupit. Tedy do chvíle, než uvidíme usmívající se Zuzku se spoustou vlasů a náušnicemi vlastní výroby ve tvaru vážky, jak nás z gauče vesele vítá.

Pouštíme se do vyšetření zraku, které vzápětí narušuje chrochtající prase Pepa. Sestra Jarmilka je hned celá bez sebe, Pepa se jí hnuší a nahání jí strach. A už ji se Zuzkou přemlouváme, že Pepa je milé, čistotné a hodné zvířátko. A Jarmilka pořád ne a ne, i šálek s kávou si před ním schovává. Nakonec ji až Zuzka zlomí, ať ho alespoň za uchem podrbe. A že tedy ano, ale pak hned půjde zpět do kabelky.

2 Přezůvky máme! je název domácích návštěv u vážně nemocných dětí, které se z různých důvodů neléčí v nemocnici.

Vyšetření dechu je také vydařené. Jarmilka je z Pepy stále nějak vykolejená, schová si šátek do dlaně a poprosí Zuzku, ať na zavřenou dlaň foukne. Šátek zmizí, a až pak si Jarmilka vzpomene, že Zuzce něco zapomněla říct. Že prý si měla nejdřív vybrat nějaké místo, na to myslet, a pak teprve fouknout. Naštěstí to Zuzka ví, myslela prý na tatínkovu kapsu. V tu chvíli na pomoc přispěchá maminka, že tatínek je už na cestě domů a bude tu za pár minut. A skutečně. Tatínek je za chvíli doma, Jarmilka se k němu žene a vytahuje mu z kapsy oranžový šátek. A tatínek hned, že se mu cestou domů zdálo, že se mu ta kapsa trošku nafoukla.

Ještě přeměříme Zuzce tlak, a zjišťujeme, že má žirafí a Jarmilku i ve výškách hladce přetlačí. A pak už Jarmilka předává dárek ve velké krabici. Zuzka rozbaluje, uvnitř je menší krabice, a pak ještě několikrát, až se z té poslední vyloupne miniaturní prase Pepa s kominíkem na zádech.

Blíží se čas k odchodu. Jedním lokem vypiji už vychladlou kávu a sklenici vody, převleču se do pyžama a ukládám se do kouta. Vždy připravená Jarmilka vytáhne budík, zazvoní a připomene mi, že nejdřív musím odejít a až pak si lehat. Že to je obvyklý postup ukončení návštěvy.

Obraz pátý
Únor 2018.

Do příběhu vstupuje třetí klaunka, Laděna Sladěná, vlastním jménem Stáňa. Takhle nějak to mohlo být jejím okem.

Zuzka si moc přála znovu se s klauny potkat, a nejlépe znovu s duem Naprdová – Prkenná. Jarmilka Prkenná ale potřebovala zaskočít, tak jsem za ní zaskočila právě já, Laděna Sladěná. Snad tím Zuzku moc nezaskočíme.

Nakonec asi trochu ano, vypadá unaveně a rozpačitě. Krotím svou dychtivost předvést svůj pečlivě nachystaný tanec a s MUDrc. Naprdovou situaci jen polehoučku masírujeme. Nejprve necháme

Pepu pečlivě a pozvolna očichat celý byt, pohazujeme si s červenými nosy a proměňujeme je na petrklíče. Já se nakonec ale už ovládnout nedokážu, upadám do tanečního transu, aniž by mi vadilo, že nehraje hudba. MUDrc. Naprdová se pokouší vše zachraňovat hrou na ukulele. Atmosféra se sice rozehřívá, ale show skřípe, padá řetěz, a tak měníme koncept.

Maminka s tatínkem si berou červené stuhy, Naprdová do nich pro větší efekt fučí fénem a Zuzka dostane do ruky telefon, na kterém zaznívají první tóny jakési skladbičky. Stuchy se začínají vlnit, já Laděna Sladěná se začínám vlnit, dílky do sebe zapadají. O vteřinu později Zuzka zjišťuje, že z telefonu hraje její nejoblíbenější „Ať je jak vítr“. V tu chvíli je ona tou zpěvačkou, únava a rozpačitost jsou pryč, okamžik pohlcuje nás všechny, tančím jak o život, tatínek roztáčí svou stuhu a show prostě jede. Náhle se ozve nenápadné „plop“ a už se k zemi snášejí třpytivé konfety. To MUDrc. Naprdová v dokonalém načasování odpaluje tohle malé překvapení.

Šťastná rozesmátá Zuzka nám pak ještě pouští dvě oblíbené, ale už pomalé skladbičky. Klidný plouzák, odpočíváme. Když hudba dohraje, s doktorkou Naprdovou začínáme sbírat ty malé všudypřítomné třpytivé kousky. Nakonec ale Zuzka rozhoduje, že se nám to všem vlastně moc líbí, a po našem odchodu se to buď vysaje anebo trvale přilepí.

Obraz šestý
Únor 2018

Vím, že by si Zuzka přála další návštěvu. Klaunky, které zná. Ale učím a tentokrát hodinu zrušit nemohu. Sabča jde nakonec se sestrou Pestrou. A pak mi vypráví, všechno, každý detail. Zuzka se zas prý smála. Jsem šťastná. Jsem smutná. Šťastnosmutná.

Zuzka už není.

Od toho předvánočního rozhovoru se sestřičkou v nemocnici jsme všichni věděli, že to tak bude. Během třech bláznivých přezůvkových jízd se na to ale prostě zapomene. Uměla být fantastické publikum i parťák. Skamarádila Jarmilku s Pepou. Laděna díky ní od té doby tančí jak vítr. Já mám ve skříni zásobu vystřelovacích konfet, kdyby se zas objevila příležitost to pořádně rozjet.

Nevíme, jestli Zuzce rodiče řekli, že zemře. Ale Zuzka byla ve svých dvanácti letech chytřejší a moudřejší než většina z nás. Smích pomáhá, a ona všem okolo sebe pomáhala. Smát se prostě chtěla.

V mrazivém ránu prvního jarního dne ze šňůry sundávám dvě vyprané, tlusté pletené ponožky s protiskluzovou úpravou a skládám do své klaunské skříně. A pokud vím, stejně pečlivě si svoje přezůvky uložily i Sabča a Staňa.

KLAUN PACIENTEM

Sestra Bětka začala pracovat jako sestra Bětka velmi mladá. Byla takové potrhlé střevo. Zpočátku střevo tenké, velmi často střevo slepé a jak šla léta, tak přišlo i období střeva tlustého.

Ale nejen její hmotnost se léty měnila, ale také, a to především, její profesionalita. Ze sestry Bětky se stala velevážená sestra Alžběta Říháčková, jejíž léčebné metody se staly tak říkajíc tradiční. Zmiňme například Běťčinu bandáž hlavy toaletním papírem, anebo akupresurní masáž těla pomocí gumové slepice.

Ale i sestra Bětka je jen člověk, a tak si během své kariéry udělala tři malé pauzy na tři malé radosti. Její protagonistka, chcete-li stvořitelka a nositelka Jitka, se stala trojnásobnou matkou.

Poslední třetí radost byla zpočátku komplikovaná a Jitka tak bez Bětky začala často navštěvovat dětskou nemocnici. A tehdy se to přihodilo. Matka Jitka, která bývá Bětkou, se potkala se Zdravotními klauny. Mohla se tak po dlouholeté klaunské praxi podívat na celou věc těma druhýma očima.

Vše se semlelo tak rychle. Horečky. Pohotovost. Opět horečky, opět pohotovost a rychlá hospitalizace. A teď jsme tu. Neznámé prostředí. Neznámí lidé. Neznámá diagnóza. Pláč. Strach. Úzkost. Spousta otázek: jak tu budeme dlouho? Co mu budou dělat? Jak to zvládnou doma? Nemůžu za to? Nemohla jsem udělat něco líp nebo dřív? Co mám, sakra, dělat teď?

„Hlavně se drž,“ radí všichni. Ale jak? To už nikdo neporadí. A ta se držím, ale jen tak tak zuby nehty. Není totiž čeho.

To vše se mi honí hlavou dokola a dokola jako zaseknutá deska v gramofonu. Nejde to zastavit. Když tu náhle. Klepy, klep.

Dveře se otevírají a stojí tam oni. „Mňau, slyším koťátko.“

Můj zaseknutý gramofon se zastaví a tiše vyčkává.

„To není koťátko, pane doktore, to je přece děťátko!“

Jsou jemní a laskaví, pomalu našlapují. Hledají cestu. Překračují střípky strachu, úzkosti a smutku. Připlouvají k naší troskotající

lodi a hází nám záchranné lano. Šplhají ke mně a mění alespoň na chvíli mou desku v gramofonu. Jen tím, že tu jsou. Tím, jak jsou jiní. Jak jsou pro oko zajímaví. Jak jsou jednoduší a prostí. Nic po nás nechtějí. Jen tu jsou s námi a pro nás. Jejich nesmyslná přítomnost na tak podivném místě se zdá až magická.

Opět pláču. Ale pláč je nyní očistný. V každé slze je kapička smíchu. Tyto slzy projasňují nejen moje tváře, ale hlavně moje myšlenky.

„Narodil se Jonášek, veselme se.“ Zpívají koledu a slavíme Vánoce. V dubnu. S nimi je to možné. Všechno se zdá rázem jednodušší. Když Vánoce v dubnu, tak to půjde všechno.

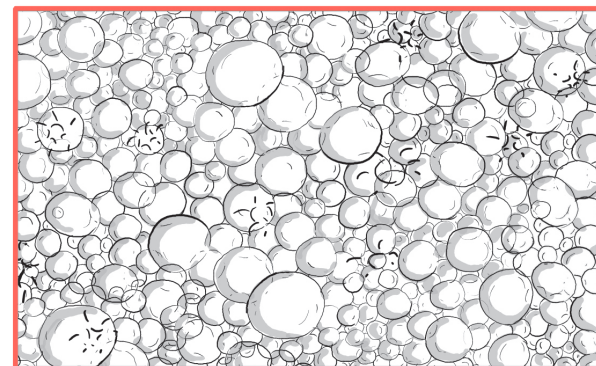
Zvonečky, chrastítka, perličky, ukulele. Zdá se to jako maličkosti, ale hrají ohromnou roli. Za prvé hrají – vnášejí zvuk do monotónního nemocničního ticha. A za druhé přehlušují hučení myšlenek. Přinášejí hluk, který sem nepatří. Pak i já na chvíli zapomenu na to, že tu jsme a proč.

A pak začnou tančit. Jen tak, pro nic. Jak jednoduché. Takový pohyb sem zdánlivě nepatří. Na chvíli už nejsme v nemocničním pokoji. Jsme na jarmarku uprostřed léta, jsme na princeznovském bále. Jsme kdekoli, kde jen si přejeme být. Bez kouzelného prstenu, bez Aladinovy lampy, bez mávnutí kouzelného proutku.

Jen tak. Díky klaunům. Díky prostým lidem, kteří si na nic nehrají, i když si hrají. Jejich přirozená radost z tance, pohybu, jako by v prostoru zanechávala malé třpytivé hvězdičky. Po jejich odchodu pokoj ještě dlouho září jejich bezprostředností. Zpívám si a trochu tančím a moje zaseknutá deska stále mlčí.

Už vím, čeho se držet. Klaunů. Okamžiků s nimi. Vzpomínkami na ně. Radostného očekávání, kdy se tu zase objeví.

BUBLINKOVÝ NÁLET

NOVÝ PROJEKT

Sedím v naší klaunské kanceláři (kdyby vás zajímalo, jestli se klaunská kancelář liší od ostatních, pak ano, a nejen obrovským červenýmnosem na stěně, který vás uvítá hned za prosklenými dveřmi) a přemýšlím o všech těch příbězích, které jste právě dočetli, i o tisících dalších, které se odehrály, odehrávají a díky našim dárcům ještě odehrají. Po dlouholeté klaunské praxi jsem více než jednou nohou v kanceláři na pozici zástupce uměleckého ředitele a většinu těch kouzelných setkání pozoruji spolu s kolegy zpovzdálí, ale i to má svou důležitou funkci. Někdy si totiž všimneme, že se nám otevírá nová možnost ještě intenzivnější spolupráce, že můžeme být pacientům ještě blíže a odpovídat na jejich akutní potřebu radosti, hravosti a pochopení. Pak nastává napínavý a zároveň hřejivý okamžik vytváření nového programu, kdy je naším úkolem tuto potřebu pojmenovat, lokalizovat a najít na ni nejlepší a neúčinnější klaunský lék.

Nedávno jsme se v podobné situaci ocitli. Objevila se možnost k našim pravidelným a zavedeným programům, jako jsou běžné návštěvy u dětí na odděleních, návštěvy seniorů, NOS! nebo třeba Cirkus Paciento, tedy těm, o kterých se dočtete na jiných místech knížky, přidat další. Když jsme přemýšleli, jak přesně by měl takový nový program vypadat, chvíli nám trvalo poskládat dohromady mozaiku potřeb jednotlivých pacientů, různých oddělení, chorob a zákroků, které se nám ještě nepodařilo podchytit v jiných projektech. Jsou to potřeby velice individuální, diktované specifickými povahami diagnóz, léčebných procedur i charakterů jednotlivých dětí.

Po zevrubné analýze jsme si potvrdili, co jsme tušili od začátku. Všechna ta pro laika obtížně srozumitelná změt, která se navenek projevuje pletenými chodbami, komunikačními uzly, barevně odlišenými výtahy, okýnkami informací a recepcí, nudlemi ambulantních čekáren a vším, co se schovává za zavřenými dveřmi ordinací a vyšetřoven, má společné právě dítě. Člověka, který se

při všem tom naplňování jeho momentálních akutních potřeb svým sebelaskavějším pečovatelům snadno ztratí. Rozhodli jsme se tedy nechat se nemocnicí vést nikoliv podle šipek, názvů jednotlivých oddělení nebo čísel pokojů, ale jít cestou, kterou po nemocničních chodbách urazí sám jeden malý pacient od začátku své hospitalizace až do jejího konce. Přizpůsobit návštěvu přímo jeho individuálním potřebám a harmonogramu jeho léčby, a na tuhle cestu ho vybavit jeho vlastním klaunským průvodcem. Přišli jsme s programem návštěv, při kterých by klaun byl více než občasným doplňkem léčby. Byl by aplikován ve štědrých dávkách a v situacích, kdy je ho nejvíc potřeba. Byl by to stále ten stejný klaun, maximálně dva, aby si na sebe s malým pacientem zvykli, a aby se vybuodovala potřebná důvěra pro chvíle, kdy může být velmi úzko. A aby to přátelství skončilo až odchodem zdravého dítěte domů. Aby se nepříjemný zážitek hospitalizace proměnil v *dobrodružství*, v čas napětí a možná i zkoušky, ale s *dobrým druhem* po boku. S někým, kdo není ani maminka, tatínek nebo babička, ale ani tak docela lékař nebo sestra. S někým, kdo patří do obou světů a zároveň rozumí tomu dětskému.

Na takové výpravě číhá z klaunsko-organizačního hlediska samozřejmě mnoho nástrah – vyžaduje mnohem větší pružnost klaunů, bližší spolupráci s personálem, více informací o dětech a jejich potřebách. To pochopitelně znamená i víc telefonátů, mailů, osobních schůzek... Přesto se nám brzy díky součinnosti pražské nemocnice v Motole, konkrétně oddělení klinické psychologie a oddělení hemodialýzy, podařilo vyslat první vlašťovku s nadějí (oprávněnou, jak se brzy ukázalo), že se k nám zase vrátí s cennými informacemi, jak pokračovat dál. Dva pražští kolegové tak mohli střídavě navštěvovat čtyřletého Pavlíka na dialýze, kam docházel pětikrát týdně, následně na oddělení, kde občas kvůli komplikacím pobýval, a držet mu palce i během transplantace, která se, jak jinak, odehrála náhle. Pak ho dvojice klaunů střídavě navštěvovala také v průběhu rekonvalescence, když se vrátil zpátky na oddělení,

a po propuštění mají v plánu navštívit i doma. Mezitím narostl seznam podobně potřebných pacientů a některé jsme už začali navštěvovat.

Takhle tedy sledujeme zrod nového projektu z perspektivy kancelářské židle. Snad proto ta potřeba hledat a sprádat slova, která by realitu hospitalizace a význam klaunského průvodce touto zkušeností co nejpřesněji popsala, mimo jiné i pro potřeby pohledu zvenčí. Ale uvnitř těch písmenek stojí skutečné dítě a skutečný klaun a prožívají příběhy, které se nevejdou ani do těch nejdelších souvětí.

PS:

Když jsem požádal o popis toho samého nového projektu a jeho průběhu jednoho z kolegů, kteří Pavlíka v Motole několik měsíců navštěvovali, napsal jen:

„Mám výborný pocit z toho, co se povedlo. Pavlík má ledvinu, která funguje, a za tři týdny jde domů.“

Přeskočil tak vlastně všechno to, o čem se píše výše, a všechno, co spolu prožili – ne proto, že by mu to nepřipadalo důležité, ale nejspíš proto, že to patří jinam než do klece písmen, čísel a slov, do řeči programů a projektů. To je řeč, kterou o dětech a klaunech mluvíme u kancelářského stolu, abychom jí vtiskli jasný tvar, přehlednost, funkčnost a dlouhodobou udržitelnost. Ti dva ale nic z toho poslouchat nemusejí a našich porad pod velkým klaunským nosem se neúčastní. Na pozadí diagnóz, tabulek, analýz, projektů a harmonogramů prožívají něco mnohem důležitějšího, a totiž dobrodružství.

OBSAH

Úvodní slovo Rolanda Villazóna	2
Předmluva (Gary A. Edwards)	3
Ptáček pod postelí (Gary A. Edwards)	4
Jak to vlastně děláme a Ančin nočník (Jana Geierová)	8
Zrození klauna (Lucie Dlabolová)	13
Masáž (Petr Liška)	15
Houslistka (Marcela Máchová)	17
Škvíra (Marcela Máchová)	19
Petrovo přání (Gary A. Edwards)	22
Statečný Ťapka (Hana Strnadová)	25
Tanečnice na chodbě (Marcela Máchová)	27
Bětko s NOSem (Jitka Rosenová)	29
Nemluva (Petr Liška)	36
Karel a Dominika (Lukáš Houdek)	38
Terapie zapomněním (Gary A. Edwards)	41
FU FU (Jana Geierová)	42
Velká Klárka (Lukáš Houdek)	45
Tajemný kamarád v roušce (Jana Geierová)	47
Kouzelnický elixír (Jana Geierová)	50
Ahoj (Petr Liška)	53
Největší poklad lidstva (Hana Strnadová)	56
Zázračná bublina (Gary A. Edwards)	58
Klaunování pro starší a pokročilé (Lucie Matyášová)	60
Kája (Jakub Doubrava)	64
Zuzky Přezůvky (Jana Wertigová)	67
Klaun pacientem (Jitka Rosenová)	73
Nový projekt (Lukáš Houdek)	76

Všechny příběhy včetně komiksů popisují skutečné zážitky Zdravotních klaunů. Jen jména dětí byla změněna.

Gary A. Edwards

Zdravotním klaunem byl už předtím, než organizaci založil. Klaun, hudebník, organizátor. Otec zakladatel.

Jana Geierová

Zdravotní klaunkou od roku 2001. Klaunským jménem sestra Oldřiška Vykydalová, dříve sestra Sádra. Lektorka jogy. Matka dvou dětí.

Lucie Dlabolová

Zdravotní klaunkou od roku 2011. Klaunským jménem sestra Bláža Kotrlá. Herečka, zpěvačka a divadelní dramaturgyně. Matka dvou dětí.

Petr Liška

Zdravotním klaunem od roku 2007. Klaunským jménem profesor doktor Archibald. Herec. Otec dvou dětí.

Marcela Máchová

Zdravotní klaunkou od roku 2008. Klaunským jménem sestra Tučková. Herečka, improvizátorka. Matka dvou dětí.

Hana Strnadová

Zdravotní klaunkou od roku 2012. Klaunským jménem MUDr. Bohumila Hrabalová. Překladatelka z nizozemštiny. Matka syna.

Jitka Rosenová

Zdravotní klaunkou od roku 2003. Klaunským jménem sestra Alžběta Říháčková, dříve Bětka. Herečka, autorka vzdělávacích divadelních projektů. Matka tří dětí.

Lukáš Houdek

Zdravotním klaunem od roku 2001. Klaunským jménem MUDr. Ivan Motyka. Klaun, pedagog. Otec tří dětí.

Lucie Matyášová

Zdravotní klaunkou od roku 2011. Klaunským jménem sestra Zita Zářivá, v zařízeních pro seniory Olina Bláhová. Lektorka hlasové výchovy. Matka tří dětí.

Jakub Doubrava

Zdravotním klaunem od roku 2009. Klaunským jménem MUDr. Herbert Ucík. Herec, rozhlasový dramaturg a režisér. Otec tří dětí.

Jana Wertigová

Zdravotní klaunkou od roku 2007. Klaunským jménem MUDr. Julie Naprdová. Učitelka dramatické výchovy a herečka. Koordinátorka plzeňského a českobudějovického klaunského týmu.

**NEJKRÁSNEJŠÍ
ÚSMĚV JE TEN,
KTERÝ POMÁHÁ.
DARUJTE ÚSMĚV
DĚTEM, KTERÉ HO
POTŘEBUJÍ.**

Pravidelné návštěvy jsou možné jen s vaší trvalou pomocí!
Zadejte trvalý nebo jednorázový příkaz na účet
20 20 20 20 20 / 0600.

DĚKUJEME!

Zdravotní klauni přinášejí od roku 2001 pravidelně smích
a radost nemocným dětem i dospělým po celé České republice.
Dnes navštěvuje 86 Zdravotních klaunů pravidelně 64 nemocnic,
7 domovů pro seniory a 1 hospic.

www.zdravotniklaun.cz

www.facebook.com/zdravotniklaun

Malé záznaky

Vydal Zdravotní klaun, o.p.s. v Nakladatelství Jalna jako svou 4. publikaci.

Kolektiv autorů: Gary A. Edwards, Jana Geierová, Lucie Dlabolová,

Petr Liška, Marcela Máchová, Hana Strnadová, Jitka Rosenová,

Lukáš Houdek, Lucie Matyášová, Jakub Doubrava, Jana Wertigová

Editorka: Alena Heroutová

Ilustrace a grafická úprava: Monika Houdková

Sazba: Magdalena Rutová

Tisk: FINIDR, s.r.o., Český Těšín

Druhé, doplněné vydání.

Praha 2018

ISBN: 978-80-86396-94-1

Děkujeme tiskárně FINIDR, s.r.o., Český Těšín, která se finančně

spolupodílí na tisku publikací obecně prospěšné společnosti

Zdravotní klaun.